

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: Обґрунтування напрямів підвищення ефективності
функціонування підприємства в сучасних умовах
господарювання**

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Павло ГУРА

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Тамара САМІЛИК

Дніпро – 2023

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
«_____» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи

Гурі Павлу Геннадійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання

Науковий керівник: Самілик Т.М., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «10» жовтня 2023 року № 3067

2. Термін подання здобувачем роботи: 04.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні аспекти підвищення ефективності функціонування підприємства. 2. Сучасний стан господарської діяльності підприємства. 3. Обґрунтування напрямів підвищення ефективного функціонування підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Основні показники операційної діяльності підприємства. Оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства. Показники фінансової незалежності та структури капіталу. Показники рентабельності діяльності підприємства. Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства. Брикети Leaf Log з опалого листя. Поточні витрати на виробництво паливних брикетів з опалого листя. Показники ефективності проєкту. Індикатори ефективності проєкту. Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості. Показники економічної ефективності виробництва паливних брикетів з опалого листя.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 15.02.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір вихідної інформації	Лютий-березень 2023 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	Квітень-травень 2023 р.	
3	Робота над другим розділом	Червень-серпень 2023 р.	
4	Робота над третім розділом	Вересень-жовтень 2023 р.	
5	Узагальнення висновків та пропозицій	Листопад 2023 р.	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	Листопад-грудень 2023 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання»

Кваліфікаційна робота: 73 с., 28 табл., 3 рисунки, 31 літературне джерело.

Об'єктом дослідження виступають процеси управління економічною ефективністю діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти підвищення економічної ефективності діяльності підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

Основними завданнями, які були поставлені і вирішені під час виконання кваліфікаційної роботи є:

- дослідження сутності основних дефініцій, що пов'язані з ефективністю господарської діяльності підприємств; розгляд основних концепцій та методик оцінки економічної ефективності ведення бізнесу;

- проведення аналізу сучасного стану ефективності використання наявного потенціалу підприємства, кінцевих результатів його діяльності та виявлення основних проблем господарській діяльності підприємства;

- розробка пропозицій щодо можливості усунення виявлених проблем ведення бізнесу та покращення економічної ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи досліджень: монографічний, графічний метод, методи синтезу і аналізу та статистико-економічні прийоми обробки інформації з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні теоретичних та науково-методичних положень щодо формування заходів ефективного функціонування підприємства.

Найбільш вагомими результатами роботи, що дістали подальшого розвитку, є такі:

- окреслення основних підходів щодо оцінки економічної ефективності діяльності підприємства та обґрунтування доцільності їх застосування;
- ідентифікація тенденції зростання дебіторської заборгованості, яка обумовлена воєнними, політичними та економічними проблемами в країні;
- запропоновано можливі напрями підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємства та з метою вирішення соціально-економічних проблем обґрунтовано доцільність впровадження інвестиційного проекту виробництва паливних брикетів з опалого листя.

Досліджено сутність основних дефініцій, що пов'язані з ефективністю господарської діяльності підприємств, окреслено основні підходи щодо оцінки економічної ефективності діяльності підприємства та обґрунтовано доцільність їх застосування, проаналізовано наявність та ефективність використання потенціалу підприємстві, розглянуті основні показники фінансово-економічної його діяльності, виявлено основні проблемні місця господарської діяльності підприємства, запропоновано можливі напрями підвищення ефективності ведення бізнесу та з метою вирішення соціально-економічних проблем обґрунтовано доцільність впровадження інвестиційного проекту виробництва паливних брикетів з опалого листя, що покращить результати господарської діяльності підприємства.

Результати проведених практичних досліджень керівництвом підприємства рекомендується впровадити в господарську його діяльність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Ефект, результат, ефективність, результативність, прибуток, рентабельність, доходність, економічна ефективність, методичні підходи,

потенціал підприємства, результати фінансово-господарської діяльності, інвестиційний проєкт, виробництво паливних брикетів з опалого листя.

KEYWORDS

Effect, result, efficiency, effectiveness, income, profitability, profitableness, economic efficiency, methodical approaches, potential of enterprise, results of financially - economic activity, investment project, production of fuel preforms from abscised leaves.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Сутність економічної ефективності та її категоріальний апарат	11
1.2. Методика оцінки економічної ефективності діяльності підприємства	15
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	23
2.1. Оцінка наявності та ефективності використання промислово-виробничого потенціалу підприємства	23
2.2. Аналіз фінансового стану діяльності підприємства	33
Висновки до другого розділу	39
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	42
3.1. Обґрунтування інвестиційного проекту	42
3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проекту	51
Висновки до третього розділу	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні реалії господарської діяльності підприємств, в яких присутній високий рівень невизначеності, кризові явища, різного рівня воєнні, політичні та економічні проблеми в країні, вимагають від підприємств обґрунтованого та ефективного ведення господарської їх діяльності. Підвищення економічної ефективності діяльності підприємств досягається завдяки своєчасному реагуванню на вимоги споживачів, розширенню ринкових можливостей компанії, прийняттю обґрунтованих рішень, ефективному використанню наявного ресурсного потенціалу тощо. Отже, підвищення економічної ефективності досягається завдяки своєчасному реагуванню підприємств на вплив (як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) їх господарської діяльності, яке можливе завдяки систематичному аналізу ефективності господарської діяльності.

Проблеми ефективної діяльності підприємств розглядались та досліджувались багатьма закордонними (Друкер П.Ф. та ін.) та вітчизняними (Савицька О.М., Салабай В.О., Гречко А.В., Гречухін А.С. та ін.) науковцями. Проте, незважаючи на велику кількість цих досліджень досі існують проблеми, як методичного, так і методологічного характеру щодо визначення економічної ефективності ведення господарської діяльності. А дослідження щодо господарської діяльності підприємств в сучасних умовах невизначеності, які пов'язанні з воєнними, політичними та економічними проблемами в нашій країні доводять, що перед більшістю підприємств викають проблеми у виборі нового вектору ведення бізнесу. Все це актуалізує обрану тему кваліфікаційної роботи і соціально-економічне значення наукових результатів дослідження.

Об'єктом дослідження виступають процеси управління економічною ефективністю діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти підвищення економічної ефективності діяльності підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

Основними завданнями, які були поставлені і вирішені під час виконання кваліфікаційної роботи є:

- дослідження сутності основних дефініцій, що пов'язані з ефективністю господарської діяльності підприємств; розгляд основних концепцій та методик оцінки економічної ефективності ведення бізнесу;

- проведення аналізу сучасного стану ефективності використання наявного потенціалу підприємства, кінцевих результатів його діяльності та виявлення основних проблем господарській діяльності підприємства;

- розробка пропозицій щодо можливості усунення виявлених проблем ведення бізнесу та покращення економічної ефективності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи досліджень: монографічний, графічний метод, методи синтезу і аналізу та статистико-економічні прийоми обробки інформації з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні теоретичних та науково-методичних положень щодо формування заходів ефективного функціонування підприємства.

Найбільш вагомими результатами роботи, що дістали подальшого розвитку, є такі:

- окреслення основних підходів щодо оцінки економічної ефективності діяльності підприємства та обґрунтування доцільності їх застосування;

- ідентифікація тенденції зростання дебіторської заборгованості, яка обумовлена воєнними, політичними та економічними проблемами в країні;

- запропоновано можливі напрями підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємства та з метою вирішення

соціально-економічних проблем обґрунтовано доцільність впровадження інвестиційного проекту виробництва паливних брикетів з опалого листя.

Практичне значення одержаних результатів в кваліфікаційній роботі полягає в розробці конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом вирішення соціально-економічних проблем.

Апробація результатів дослідження. Результати наукових досліджень розглядались на науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі» (Дніпро, ДДАЕУ, 2023 рік).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з реферату, вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та пропозицій, переліку використаних джерел. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 73 сторінки. Перелік використаних джерел – 31 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність економічної ефективності та її категоріальний апарат

Воєнний стан в нашій країні, її спрямування на євроінтеграцію вимагають від сучасних підприємств ведення раціональної та ефективної господарської діяльності, яка дозволяє їм збільшувати обсяги виробництва продукції, скорочувати витрати на її виробництво, збільшувати прибутки і, як результат, підвищувати рівень рентабельності своєї діяльності. Досягти цієї мети в сучасних умовах можливо лише при чіткому розумінні і баченні свого кінцевого споживача, його потреб в поєднанні з його фінансовими можливостями. Адже, війна в нашій країні змусила більшість нашого населення, як і вітчизняних підприємств, змінити не тільки своє місце розташування, а і змінити свої потреби, вид економічної діяльності або асортимент своєї продукції. Враховуючи відповідні зміни, які відбуваються останнім часом в нашій країні, підприємствам досить складно вести господарську діяльність, щоб залишатись конкурентоспроможними та платоспроможними на ринку, оскільки кожне підприємство саме по собі не працює. У кожного підприємства, крім кінцевого споживача, є певні господарські відносини з іншими підприємствами стосовно постачання сировини для виробництва, реалізації продукції тощо. Всі ці відносини можуть як покращувати, так і погіршувати кінцеві результати діяльності підприємства. Так, наприклад, підприємство постачає свою продукцію до свого споживача, який невчасно з ним розраховується. Це призводить до наявності у підприємства-виробника дебіторської заборгованості, що негативно впливає на результати фінансової діяльності підприємства, на його платоспроможність, тим самим підвищує ризики господарської діяльності

підприємства. Буває і так, що підприємство за фінансовий рік отримало значний прибуток за результатами господарської діяльності, при цьому його рентабельність знизилась майже і двічі.

Отже, виникає необхідність розібратись в сутності економічних категорій, що пов'язані з економічною ефективністю господарської діяльності підприємств та методиці її розрахунку.

Основними дефініціями, які використовуються в методиці економічного аналізу діяльності підприємства виступають «результат», «результативність», «ефект», «ефективність», «прибуток», «витрати», «рентабельність».

Більша частка науковців не розрізняють такі поняття як результат та ефект, результативність та ефективність, вважаючи їх словами синонімами. І тільки не велика кількість дослідників вважають, що це зовсім різні категорії.

Розглянемо поняття «ефекту», сформульовані різними авторами, які представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування категорії «ефект» різними авторами

Автор	Визначення поняття
Сурмін Ю. П [28]	«Ефект – результат, наслідок яких-небудь дій»
Петрова І. В. [29]	«Ефект – корисний результат виражений у вартісній оцінці»
Сініцина Т. А. [7]	«Ефект – це результат, наслідок яких-небудь причин, дій, господарських заходів (уведення нової техніки та інвестиційних проектів, реалізація господарського рішення, здійснення природоохоронних заходів, проведення соціальних заходів)»
Лозовский Л. Ш. [9]	«Ефект – результат, наслідок якої-небудь дії, який вимірюється в матеріальному, грошовому або соціальному вираженні як різниця між результатами і витратами, пов'язаними з отриманням цього результату»

Джерело: [7, 9, 28, 29]

Отже, розглянувши трактування дефініції «ефект», чітко видно, що більша частка авторів ідентифікує «ефект» з «результатом». І лише Лозовський Л.М. у своєму трактуванні ефекту зазначає, що «ефект» – це, перш за все, різниця між результатом господарської діяльності та його витратами, які підприємство несе для досягнення цього ефекту. А от під результатом слід розуміти наслідки господарської діяльності. Наприклад, обсяг виготовленої продукції, кількість отриманого доходу від операційної або фінансової діяльності, загальну суму витрат, яку понесло підприємство в результаті своєї діяльності тощо. Отже, будь-який вид діяльності підприємства завжди приносить якийсь результат. Він може бути позитивним або негативним. Так, прикладом негативного результату діяльності підприємства може виступати забруднення навколишнього середовища, а позитивним – створення інноваційного виду продукту. Тобто, результат, як і ефект, відображають будь-який вид діяльності підприємства тільки з різних точок зору.

Різниця між категоріями «ефект» та «результат» не дозволяють ставити знак рівняння між категоріями «ефективність» та «результативність», незважаючи на те, що принцип розрахунку цих категорій практично ідентичний. Тобто вони розраховуються як співвідношення ефекту або відповідно результату до витрат, які понесло підприємство для їх отримання. Проте, оскільки більша частка науковців не виокремлюють різницю між категоріями «ефект» та «результат», то відповідно і відсутня у них різниця між категоріями «ефективність» та «результативність».

Розглянемо трактування категорії «ефективність» різними авторами у таблиці 1.2.

Дослідження щодо трактування такої дефініції як «ефективність» дають можливість стверджувати, що більшість авторів повністю прирівнюють категорії «ефективність» та «результативність» в силу того, що в їх визначеннях відсутня різниця між категоріями «ефект» та «результат».

Трактування категорії «ефективність»

Автор	Визначення поняття
Сурмін Ю. П. [28]	«Ефективність – показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей»
Орлов П. А. [30]	«Ефективність – співвідношення результату або ефекту будь-якої діяльності і витрат, пов'язаних з її виконанням. Причому це може бути як співвідношення результату і витрат, так і співвідношення і результатів діяльності»
Нусінов В. Я., Турило А. М., Темченко А. Г. [8]	«Ефективність є результативність, тобто результат діяльності (ефект), який одержує суспільство, підприємство або окрема людина на одиницю використаних (чи застосованих) ресурсів»
Лямець В. І., Тевяшев А. Д. [29]	«Ефективність – це не просто властивість операції (процесу функціонування системи), що відбивається в її здатності давати певний ефект, а дієвість такої здатності, тобто результативність, співвіднесена з ресурсними витратами»
Сініцина Т. А. [7]	«Ефективність – це співвідношення ефекту та витрат на його здійснення»
Устенко О. Л. [28]	«Ефективність являє собою комплексне вираження кінцевих результатів використання засобів виробництва та робочої сили за певний період часу»
Шеремет А. Д. Сайфулін Р. С. [31]	«Ефективність – це складна категорія, що характеризується результативністю роботи підприємства та рентабельністю його капіталу, ресурсів або продукції»
Друкер П. Ф. [30]	«Ефективність – це наслідок того, що «правильно створюються потрібні речі»

Джерело: [7, 8, 28, 29, 30, 31]

Наприклад, Орлов П.А. трактує ефективність як «...співвідношення результату або ефекту будь-якої діяльності і витрат...». Нусінов В. Я., Турило А. М. та Темченко А. Г. взагалі вважають, що ефективність – це результативність, тобто результат діяльності... На відміну від більшої частки

науковців, Сініцина Т. А. дає більш чітке визначення ефективності, в якому передбачає «...співвідношення ефекту та витрат на його здійснення».

Таким чином, слід відмітити, що в науковому світі відсутнє чітке розуміння або розмежування між такими категоріями як: «результат», «результативність», «ефект», «ефективність».

1.2. Методика оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Сучасні реалії господарської діяльності підприємств, в яких присутній високий рівень невизначеності, кризові явища, різного рівня воєнні, політичні та економічні проблеми в країні, вимагають від підприємств обґрунтованого та ефективного ведення господарської їх діяльності. Підвищення економічної ефективності діяльності підприємств досягається завдяки своєчасному реагуванню на вимоги споживачів, розширенню ринкових можливостей компанії, прийняттю обґрунтованих рішень, ефективному використанню наявного ресурсного потенціалу тощо. Отже, підвищення економічної ефективності досягається завдяки своєчасному реагуванню підприємств на вплив, як зовнішніх, так і внутрішніх чинників їх господарської діяльності, яке можливе завдяки систематичному аналізу ефективності господарської діяльності. А відтак, виникає необхідність дослідити методику та методологію оцінки економічної ефективності діяльності підприємств.

З наукової точки зору існує декілька підходів до оцінки економічної ефективності діяльності підприємств, що дозволяє стверджувати про відсутність єдиного підходу до визначення економічної ефективності. Найбільш поширеними підходами, що розглядаються науковцями є: багатофакторний підхід, підхід, що базується на системі збалансованих показників (BSC) та традиційний підхід.

Багатофакторний підхід використовується досить рідко, оскільки для його застосування необхідна велика кількість вихідної інформації та розрахунок великої кількості індексів, завдяки чому він вважається складним і практично непридатним до застосування.

Підхід, що базується на системі збалансованих показників, так званих КРІ, включає в себе комплексну оцінку ефективності діяльності підприємства на підставі фінансових та нефінансових показників. Але, через складність застосування та певну обмеженість, даний підхід поступається традиційному підходу. Хоча тут слід зауважити, що більша частка західних країн цей підхід вважає одним з найкращих щодо обґрунтування ефективних рішень ведення бізнесу.

Найбільш поширеним підходом щодо оцінки економічної ефективності діяльності підприємств є традиційний підхід, який вважається комплексним і передбачає визначення показників ефективності першого порядку таких як: рівень рентабельності активів, власного капіталу, різні види рентабельності продаж та виробництва. Ця група показників передбачає оцінку ефективності діяльності підприємства в цілому. До показників другого порядку відносяться показники, що деталізують ефективність всіх ресурсів підприємства.

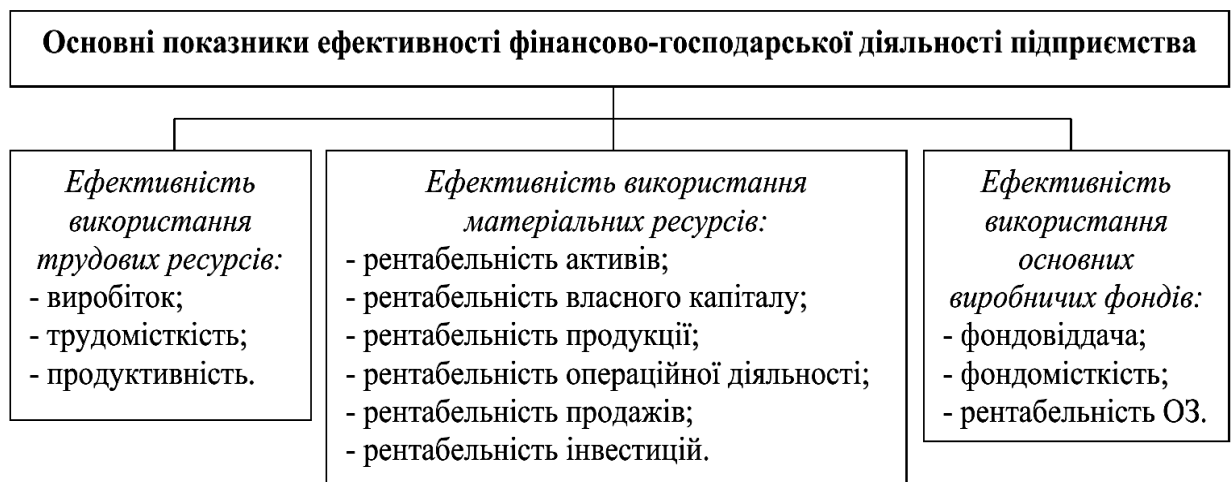

Рис. 1.1. Складові та основні показники ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства [16]

Використовуючи метод візуалізації, представимо складові та основні показники ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства (рис. 1.1).

Використовуючи табличний варіант подачі інформації, розглянемо більш детально усі показники ефективності і почнемо з показників ефективності використання основних засобів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Показники економічної ефективності використання основних засобів підприємства

Показник	Сутність показника
Фондовіддача	Показує скільки виготовлено продукції (або реалізовано готової продукції) на 1 гривню вартості основних засобів
Фондомісткість	Обернений показник фондовіддачі. Ефективність основних засобів буде позитивною, якщо даний показник буде менше 1.
Рентабельність основних засобів	Є критерієм економічної ефективності використання основних засобів і показує скільки припадає прибутку на одиницю основних засобів
Коефіцієнт використання основних засобів	Доводить фактичний рівень використання основних засобів на підставі порівняння фактичної та нормативної їх продуктивності

Наведені показники ефективності використання основних засобів підприємства свідчать про те, що основним принципом їх побудови є порівняння отриманих обсягів готової продукції або прибутку до загальної вартості використаних засобів для досягнення відповідного ефекту від їх використання. Додатковими показниками є коефіцієнт використання обладнання та коефіцієнт змінності, які розкривають фактичну потужність обладнання.

Наступний вид ресурсу, який підлягає аналізу щодо ефективності його використання є оборотні кошти підприємства. Застосовуючи табличний

варіант подачі інформації розглянемо основні показники ефективності використання оборотних коштів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Показники економічної ефективності використання основних коштів підприємства

Показник	Сутність показника
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Показує скільки раз одна грошова одиниця протягом року обертається. Чим більше, тим ефективніше використовується оборотний капітал
Коефіцієнт завантаженості	Показує скільки припадає ОК на одну гривню товарної продукції
Період обертання оборотного капіталу	Показує за скільки днів одна грошова одиниця обертається протягом року. Чим менший цей період, тим краще.
Рентабельність ОК	Показує скільки припадає отриманого прибутку на одну грошову одиницю ОК

В основу принципу побудови показників ефективності використання оборотних коштів покладено можливість визначення скільки раз одна грошова одиниця здійснює оборотів протягом року. Адже відомо, що чим більша раз грошова одиниця здійснює оборотів протягом року, тим більше підприємство отримує доходу, а відповідно і прибутку від результатів своєї діяльності.

Суттєву роль в аналізі ефективності підприємства відіграють дослідження щодо ефективності використання його трудових ресурсів, як одного із ресурсів, що поєднує між собою основні засоби та оборотні кошти, завдяки якому приймаються ефективні обґрунтовані рішення ведення господарської діяльності тощо. розглянемо основні показники ефективності використання трудового потенціалу підприємства за допомогою таблиці 1.5.

В основу принципу побудови показників ефективності використання трудових ресурсів покладено можливість дослідити, який обсяг продукції у грошовому вимірі виготовляє один працівник підприємства протягом року і чи достатньо буде цієї продукції для покриття витрат, як мінімум, на його

заробітну плату. Крім того, до цієї групи показників входить такий показник як фондоозброєність, за допомогою якого можливо дослідити схильність підприємства до процесів механізації та автоматизації або, хоча б, покращення стану матеріально-технічної бази підприємства.

Таблиця 1.5

Показники економічної ефективності використання трудових ресурсів підприємства

Показник	Сутність показника
Продуктивність праці	Показує скільки виготовляється продукції за одиницю часу
Трудомісткість	Показує за який період часу виготовляється одиниця продукції
Фондоозброєність	Показує скільки основних засобів припадає на одного працівника.
Зарплатовіддача	Показує скільки виготовлено продукції в грошовому вимірі на одну гривню заробітної плати

Важливу роль в ефективності господарської діяльності відіграє обґрунтованість рішень щодо доцільності вкладення грошових коштів в основні засоби або в інвестиційні проекти в цілому. Тому, наступна група показників ефективності господарської діяльності розкриває саме цю складову частину ведення бізнесу (табл. 1.6).

Принципом побудови зазначеної групи показників є встановлення можливості окупності вкладених витрат з отриманням додаткового прибутку від їх застосування. Тут слід зауважити, що кожен інвестиційний проект має свій життєвий цикл і задача керівників підприємства вибрати такий варіант вкладення коштів, який би приносив більші прибутку підприємству. Крім вище зазначених показників, в економічній практиці більше рекомендується застосовувати для інвестиційних проектів такі показники як чистий дисконтований дохід, індекс прибутковості, період окупності та внутрішня норма доходності, які за допомогою коефіцієнту дисконтування враховують

інфляційні та інші процеси, що можуть відбуватись в процесі господарської діяльності.

Таблиця 1.6

Показники економічної ефективності використання капітальних вкладень підприємства

Показник	Сутність показника
Коефіцієнт ефективності інвестицій	Показує абсолютне значення ефективності капітальних вкладень
Термін окупності капітальних вкладень	Показує за який період (років) підприємство зможе отримати такий розмір прибутку, щоб погасити загальну суму вкладений інвестицій
Зведені витрати	На підставі цього показника визначають та обґрунтовують один із запропонованих варіантів до впровадження. Найкращим буде той варіант вкладення коштів, де зведені витрати будуть найменшими

Узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства надано в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Узагальнюючі показники економічної ефективності діяльності підприємства

Показник	Сутність показника
Норма прибутковості	Показує скільки підприємство отримує (або отримає) прибутку на одну гривню вкладених інвестицій
Рентабельність продукції	Показує скільки підприємство отримує прибутку на одну гривню вкладених витрат для виробництва цієї продукції
Коефіцієнт ефективності використання ресурсів	Характеризує кількість використаних витрат на виготовлення одиниці продукції

Також в сучасній економічній практиці використовують декілька модифікованих варіантів узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності. В залежності від того, який ефект (дохід або різні види прибутку) з якими витратами (активи підприємства, власний капітал,

дохід від реалізації продукції або витрати на виробництво та реалізацію продукції тощо) порівнюються між собою існує декілька варіантів рентабельності, які деталізують окремі процеси фінансово-господарської діяльності підприємства. До цієї групи показників відносяться такі показники як: рентабельність активів підприємства; рентабельність власного капіталу; валова, операційна та чиста рентабельність продаж; валова та чиста рентабельність виробництва тощо.

Таким чином, на підставі проведених дослідження щодо методики та методології оцінки економічної ефективності діяльності підприємства можна стверджувати, що сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки ефективності ведення бізнесу. Проте, більшість науковців схильні до традиційного підходу, який дозволяє всебічно розкрити ефективність використання наявного ресурсного потенціалу, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та узагальнити в декількох показниках кінцеві результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Застосування такого комплексного підходу до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства дає можливість не тільки побачити кінцевий результат діяльності підприємства, а і встановити основні вузькі (проблемні) місця у процесі ведення бізнесу та розкрити можливі варіанти покращення процесів господарювання на підставі розробки відповідної стратегії підприємства.

Висновки до першого розділу

1. Дослідження щодо трактування таких дефініцій, як «результат», «результативність», «ефект», «ефективність» дають можливість стверджувати, що більша частка науковців не визнає різниці між «результатом» та «ефектом», а також між «ефективністю» та

«результативністю». Ми з цим не погоджуємось і вважаємо, що категорії «результат» та «ефект» не можна ототожнювати між собою, оскільки «результат» це наслідок діяльності підприємства. А «ефект» - це вже різниця між отриманим «результатом» і витратами, які несе підприємство для отримання даного результату. Відповідно до цього, існує певна різниця між «результативністю» та «ефективністю».

2. На підставі проведених дослідження щодо методики та методології оцінки економічної ефективності діяльності підприємства можна стверджувати, що сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки ефективності ведення бізнесу. Проте, більшість науковців схильні до традиційного підходу, який дозволяє всебічно розкрити ефективність використання наявного ресурсного потенціалу, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та узагальнити в декількох показниках кінцеві результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Застосування такого комплексного підходу до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства дає можливість не тільки побачити кінцевий результат діяльності підприємства, а і встановити основні вузькі (проблемні) місця у процесі ведення бізнесу та розкрити можливі варіанти покращення процесів господарювання на підставі розробки відповідної стратегії підприємства.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка наявності та ефективності використання промислово-виробничого потенціалу підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» було засновано 29.12.1998 році. Юридична адреса підприємства: Дніпропетровська область, Дніпровський район, село Широке, вулиця Сорокіна 46. Керівником підприємства і кінцевим бенефіціаром є Булкін Сергій Іванович. Розмір статутного капіталу становить 34 375,00 грн.

Основним видом діяльності підприємства, згідно КВЕД, є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (Код КВЕДа 01.11). Також, відповідно до статуту, підприємство має право займатись наступними видами діяльності:

- 01.13 Вирощування овочів і баштанних, коренеплодів і бульбоплодів
- 01.19 Вирощування інших сезонних культур
- 01.43 Розведення коней і інших копитних порід
- 01.45 Розведення овець і кіз
- 01.46 Розведення свиней і поросят
- 01.49 Розведення інших видів тварин
- 01.61 Допоміжні види діяльності в області вирощування сільськогосподарських культур
- 03.22 Прісновода аквакультура
- 10.11 Переробка і консервація м'яса
- 10.41 Виробництво олій і жирів
- 10.61 Виробництво продуктів мукомельно-круп'яної промисловості
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля

- 49.41 Вантажні перевезення автомобільним транспортом
- 68.20 Оренда і управління власною або орендованою нерухомістю

Станом на 2022 рік підприємство має у своєму розпорядженні 1939 га сільськогосподарських угідь, з яких 1747 га складає рілля. Протягом останніх п'яти років на підприємстві завжди працювало трохи більше 40 працівників, а станом на 2022 рік їх чисельність склала 41 особу. Згідно вище зазначених основних видів діяльності підприємства воно має зерновий напрям спеціалізації. А основними видами продукції, які вирощує підприємство є: озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник.

Виробнича діяльність аграрних підприємств завжди передбачає, що в їх наявності є необхідна кількість ресурсів, за допомогою яких вони спроможні виготовляти заплановану кількість продукції. До складу таких ресурсів відносяться земельні, трудові та матеріальні ресурси.

Особливої уваги набувають земельні ресурси, як головний засіб виробничої діяльності. Адже без їх наявності виготовляти аграрну продукцію (особливо галузі рослинництва) практично не можливо. Так, звісно, що розвиток інноваційних технологій передбачає можливість виробництва деяких видів продукції за допомогою гідропоніки тощо. Проте, ці технології поки що не можливо застосовувати в масштабах країни з метою задоволення усіх потреб. Тому, земельним ресурсам, як одному із основних засобів виробництва, підприємства завжди приділяють особливу увагу. Адже, земельні ресурси, як всі інші ресурси, можна умовно поділити на якісні і не дуже якісні. Все залежить від їх родючості, яка суттєво впливає на кількість отриманої продукції і розмір використаних витрат на виробництво цієї продукції. А відтак, проведемо дослідження забезпеченості, рівня використання та ефективності використання земельних ресурсів на підприємстві. Для наочного співвідношення наявності різних категорій угідь, використаємо графічний метод дослідження (рис. 2.1).

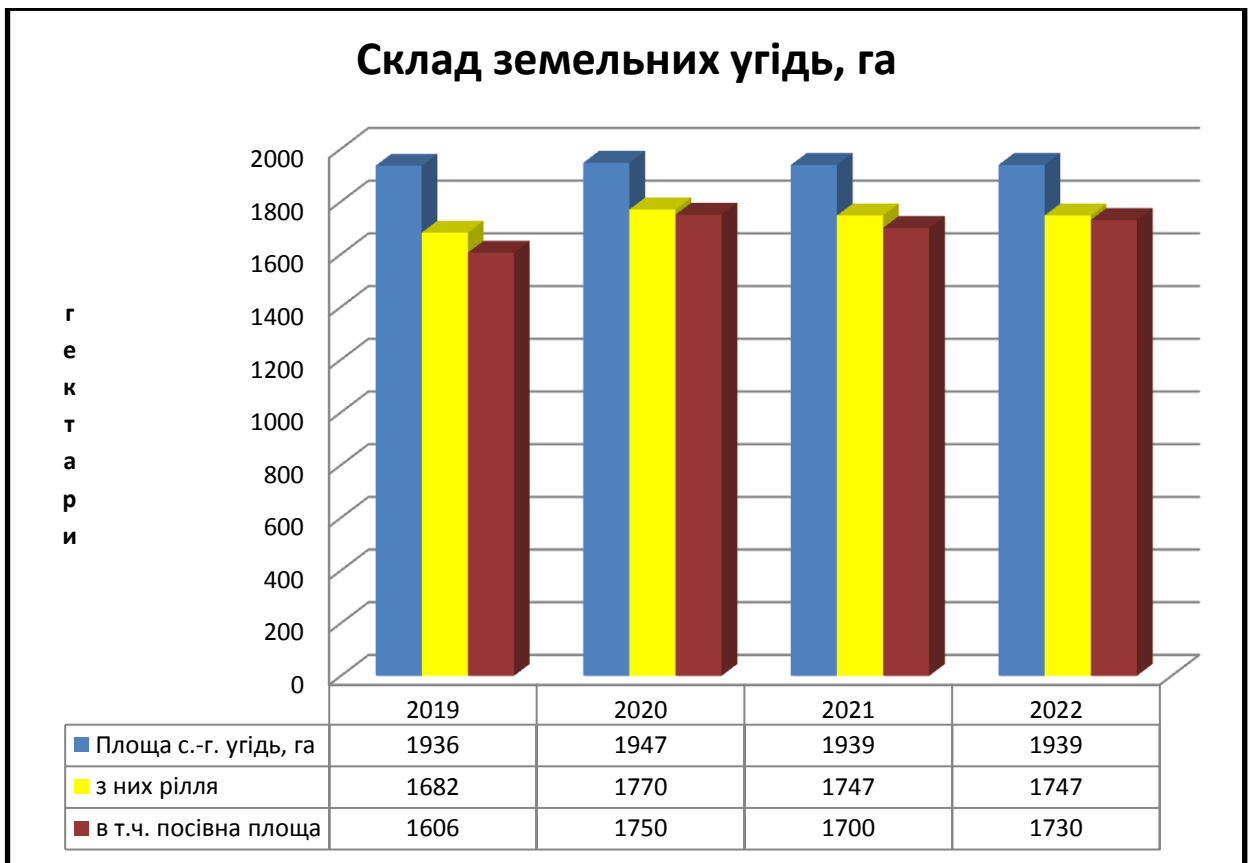

Рис. 2.1. Склад земельних угідь підприємства

Згідно наведеного рисунку чітко прослідковується факт того, що у 2020 та 2022 роках площа ріллі практично повністю співпадала з посівною площею підприємства, що свідчить про не раціональне використання земельного фонду, оскільки відсутність чорного пару свідчить про суттєве зниження родючості наявних земельних ресурсів.

В цілому, протягом періоду дослідження наявність площі сільськогосподарських угідь на підприємстві практично не змінювалась і коливались в межах від 1936 до 1947 га.

Використовуючи таблицю 2.1 проведемо аналіз рівня використання земельних ресурсів на підприємстві.

Відповідно до таблиці 2.1 підприємство досить інтенсивно використовує наявні земельні ресурси підприємства. Так, коефіцієнти розораності та використання ріллі у 2022 році склали 0,99 та 0,97, що на 13,95% та 1,59% вище ніж у базовому 2019 році.

Таблиця 2.1

Рівень використання земельних ресурсів підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 у % до 2019
Коефіцієнт розораності	0,87	0,91	0,9	0,99	113,95
Коефіцієнт використання ріллі	0,95	0,99	0,96	0,97	101,59
Кількість працівників, осіб	40	44	41	41	102,50
Припадає на одного працівника:					
- с.-г. угідь	48,4	44,3	47,3	47,3	97,73
- ріллі	42,1	40,2	42,6	42,6	101,31

Загальна кількість землі, що припадає на одного працівника протягом періоду дослідження практично була сталою. Проте, площа сільськогосподарських угідь на одного працівника у звітному році по відношенню до базового зменшилась на 2,27%, а площа ріллі – збільшилась на 1,31%, що пов'язано з різними темпами зростання різних категорій земельних ресурсів на підприємстві та їх чисельності працівників.

Ефективність використання земельних ресурсів значно впливає на кінцеві результати його господарської діяльності. Від кількості виготовленої продукції на підприємстві протягом року в розрахунку на 100 га землі, розміру отриманого чистого доходу та чистого прибутку залежить подальший його результат фінансової діяльності. Розглянемо за допомогою таблиці 2.2. основні показники ефективності використання земельних ресурсів.

Вартісні показники ефективності використання земельних ресурсів підприємства свідчать, що протягом періоду дослідження вони мали тенденцію до зростання, оскільки площа сільськогосподарських угідь за чотири роки практично залишалась сталою на відміну від зростаючих показників чистого доходу та чистого прибутку.

Ефективність використання земельних ресурсів підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 у % до 2019
Площа сільськогосподарських угідь, га	1936	1947	1939	1939	100,15
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	25346,6	27573,7	44938,4	37401,8	147,56
Чистий прибуток, тис. грн.	7502,0	9468,3	13163,9	17204,7	229,34
Чистий дохід на 100 га с./г. угідь, тис. грн.	1309,2	1416,2	2317,6	1928,9	147,33
Прибуток на 100 га с./г угідь, тис. грн.	387,5	486,3	678,9	887,3	228,98

Трудові ресурси є невід’ємною частиною виробничого потенціалу підприємства. Саме від наявності висококваліфікованих працівників на підприємстві залежать кінцеві результати господарської діяльності підприємства, адже без них запустити матеріальні ресурси в процес виробничої діяльності не можливо. Проте, слід пам’ятати, що перенасиченість підприємства трудовими ресурсами негативно впливає на матеріальний стан самого підприємства (зростають витрати на фонд оплати праці) та психологічний і продуктивний стан його працівників зокрема, бо призводить до необхідності здійснювати скорочення робітників підприємства. Недостатня кількість працівників при незмінній матеріально-технічній базі, призводить до зменшення обсягів виробництва продукції. Тому, керівництво підприємства завжди повинно обґрунтовано підходити до рішення щодо прийняття або звільнення працівників на підприємстві, рівня та ефективності їх використання.

За допомогою таблиці 2.3 проведемо дослідження щодо наявності та ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві.

Таблиця 2.3

Наявність та ефективність використання трудових ресурсів

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 у % до 2019
Середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб	40	44	41	41	102,5
Фактично відпрацьований час протягом року – всього, тис. люд.-год.	80,08	80,21	84,26	78,06	97,5
Фактично відпрацьовано протягом року одним працівником, люд.-год.	2002,0	1823,0	2055,1	1903,9	95,1
Нормативний запас робочого часу - всього, тис. люд.-год.	77,00	84,70	78,93	78,93	102,5
Коефіцієнт використання фонду робочого часу	1,04	0,95	1,07	0,99	95,1
Площа сільськогосподарських угідь, га	1936,0	1947,0	1939,0	1939,0	100,2
Трудозабезпеченість, осіб	2,07	2,26	2,11	2,11	102,3
Річна продуктивність праці, тис. грн./особу	1209,50	1451,90	1916,30	1805,08	149,2

Наведені дані таблиці 2.3 свідчать, що протягом періоду дослідження середньорічна чисельність працівників на підприємстві мала не значні коливання, але в цілому у звітному році по відношенню до базового збільшилась на 2,5% або на одну особу. Проте, кількість фактично відпрацьованого часу протягом року зменшилась на 2,5%, що негативно вплинуло на коефіцієнт використання трудових ресурсів підприємства, який відповідно у 2022 році по відношенню до 2019 року скоротився на 5,1%.

Щодо фактично відпрацьованого часу на підприємстві одним працівником зазначимо, що найкращий результат був у 2021 році, коли фактичний час перевищив його нормативне значення і склав 2055,1 годин на одну особу.

Подальший аналіз доводить, що не рівномірні темпи зростання площі сільськогосподарських угідь на підприємстві та його працівників призвели до підвищення трудозабезпеченості підприємства на 2,3%. А аналіз річної продуктивності праці свідчить, що незважаючи на зменшення обсягу відпрацьованого часу працівниками на підприємстві, вона у звітному 2022 році по відношенню до базового 2019 року підвищилась на 49,2%, що повинно було позитивно вплинути на кінцевий результат господарської діяльності підприємства.

Важливою складовою частиною виробничого потенціалу підприємства є його матеріальні ресурси, до складу яких відносяться основні та оборотні засоби підприємства. Їх якісний та кількісний стан, чітке співвідношення між собою значною мірою впливають на ефективність їх використання, а відповідно і на кінцеві результати господарської діяльності підприємства. Так, наявність на підприємстві сучасного інноваційного обладнання дає можливість підприємству використовувати новітні технології виробництва продукції, збільшувати їх обсяги, підвищувати продуктивність праці. І навпаки, застаріле обладнання, яке постійно потребує капітального або поточного ремонту, може значно скорочувати обсяги виробництва продукції. А відсутність чіткого співвідношення основних та оборотних засобів на підприємстві впливає на той факт, що частина сировини може залежуватись на складах підприємства в силу того, що наявне обладнання не встигає її переробляти. Негативно може впливати на результати діяльності підприємства і дзеркально протилежна ситуація, коли на підприємстві нехватка наявної сировини спричиняє простої обладнання підприємства. Отже, аналіз наявності та ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства набуває суттєвої уваги під час планування господарської його діяльності.

За допомогою таблиці 2.4 проведемо дослідження наявності та ефективності використання виробничого потенціалу підприємства.

Таблиця 2.4

Наявність та ефективність використання виробничого потенціалу підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 у % до 2019
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	3769,7	5231,7	3893,4	4101,2	108,79
Знос основних засобів на кінець звітної періоду, тис. грн.	4932,2	5761,10	5836,10	5922,9	120,09
Первісна вартість основних засобів на кінець звітної	8701,9	10992,80	9729,50	10024,1	115,19
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	40043,9	59317,90	88426,90	60112,3	150,12
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	25346,6	27573,7	44938,4	37401,8	147,56
Середньорічна чисельність працівників, осіб	40	44	41	41	102,50
Площа сільськогосподарських угідь, га	1936	1947	1939	1939	100,15
Припадає залишкової вартості основних засобів на 100 га с./г. угідь, тис. грн.	194,72	268,71	200,79	211,51	108,63
Припадає залишкової вартості основних засобів на 1 працівника, тис. грн.	94,24	118,90	94,96	100,03	106,14
Припадає чистого доходу на 1 грн. залишкової вартості основних засобів, грн.	6,72	5,27	11,54	9,12	135,63
Припадає залишкової вартості основних засобів на 1 грн. чистого доходу, грн.	0,15	0,19	0,09	0,11	73,73
Коефіцієнт зношення	0,57	0,52	0,60	0,59	104,25
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	0,63	0,46	0,51	0,62	98,30
Період обороту оборотного капіталу, днів	576,6	785,2	718,2	586,6	101,73
Чистий прибуток, тис. грн.	7502,0	9468,3	13163,9	17204,7	229,3
Норма прибутку, %	17,1	14,7	14,3	26,8	9,67 в.п.
Рентабельність продаж, %	29,6	34,3	29,3	46,0	16,40 в.п.

Дослідження щодо наявності та ефективності використання виробничого потенціалу доводять, що підприємство має в наявності зношену техніку практично на 60,0% (коефіцієнт зношення у 2022 році склав 0,59). Проте, ефективність її використання у 2022 році в порівнянні з 2019 роком навіть покращилась (фондовіддача зросла на 35,63% і станом на 2022 рік склала 9,12 грн. чистого доходу на 1 грн. вартості основних засобів). В той же час, у порівнянні з попереднім 2021 роком зазначений показник погіршив свої позиції на 21,0%. Головними причинами відповідної, на перший погляд, не закономірної тенденції є нерівномірні темпи зростання чистого доходу та вартості основних засобів підприємства.

Подальший аналіз матеріальних ресурсів підприємства свідчить про негативну тенденцію щодо періоду оборотності оборотного капіталу. Так, за весь період дослідження зазначений період перевищував 365 днів (тобто рік) і коливався і межах від 577 днів у 2019 році до 785 днів у 2020 році. В цілому у звітному 2022 році період обертання оборотного капіталу на підприємстві склав практично 587 днів, що на 1,73% вище ніж у базовому 2019 році. Збереження відповідної тенденції може негативно вплинути на кінцеві результати діяльності підприємства. Одним з пояснень відповідної ситуації, що склалась на підприємстві є постійне зростання дебіторської заборгованості.

В цілому, не зважаючи на зношену матеріально-технічну базу підприємства практично на 60,0%, період обертання оборотного капіталу, який перевищує рік, підприємству вдається залишатись прибутковим і, навіть, час від часу підвищувати рентабельність своїх активів та рентабельність продаж. Так, зазначені показники у 2022 році в порівнянні з 2019 роком підвищились на 9,67 та 16,4 відсоткових пункти відповідно і станом на звітний період склали 26,8% та 46,0%.

Проаналізувавши наявність та ефективність використання промислово-виробничого потенціалу підприємства, зведемо усі основні показники

ефективності в єдину таблицю (табл. 2.5) та обґрунтуємо результати діяльності підприємства.

Таблиця 2.5

Основні показники операційної діяльності підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 у % до 2019
Площа сільськогосподарських угідь, га	1936	1947	1939	1939	100,15
Середньорічна чисельність працівників, осіб	40	44	41	41	102,50
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	25346,6	27573,7	44938,4	37401,8	147,56
Чистий прибуток, тис. грн.	7502,0	9468,3	13163,9	17204,7	229,3
Чистий дохід на 100 га с./г. угідь, тис. грн.	1309,2	1416,2	2317,6	1928,9	147,33
Прибуток на 100 га с./г угідь, тис. грн.	387,5	486,3	678,9	887,3	228,98
Річна продуктивність праці, тис. грн./особу	1209,50	1451,90	1916,30	1805,08	149,2
Припадає чистого доходу на 1 грн. залишкової вартості основних засобів, грн.	6,72	5,27	11,54	9,12	135,63
Коефіцієнт зношення	0,57	0,52	0,60	0,59	104,25
Період обороту оборотного капіталу, днів	576,6	785,2	718,2	586,6	101,73
Норма прибутку, %	17,1	14,7	14,3	26,8	9,67 в.п.
Рентабельність продаж, %	29,6	34,3	29,3	46,0	16,40 в.п.

Результати досліджень щодо наявності та ефективності використання в процесі господарської діяльності підприємства промислово-виробничого потенціалу довели, що протягом останніх чотирьох років своєї діяльності підприємство раціонально та ефективно використовує свій наявний потенціал незважаючи на те, що стан його матеріально-технічної бази зношений практично на 60%, а період оборотності оборотного капіталу перевищує 365 днів. Свідченням факту ефективного використання основних засобів, трудових та земельних ресурсів є зростання їх показників ефективності у звітному періоду по відношенню до базового періоду. А підвищення критеріїв економічної ефективності діяльності підприємства –

рентабельності активів та рентабельності продаж у звітному році по відношенню до базового періоду на 9,67 та 16,4 відсоткових пункти відповідно, свідчить про те, що навіть збільшення періоду оборотності оборотного капіталу, яке викликане зростанням дебіторської заборгованості на підприємстві, не погіршило результати господарської діяльності підприємства. Проте, збереження відповідної ситуації з ефективністю використання оборотного капіталу та незмінним станом матеріально-технічної бази в майбутньому може суттєво негативно вплинути на кінцеві результати діяльності підприємства.

2.2. Аналіз фінансового стану діяльності підприємства

Сучасні умови господарської діяльності вимагають від підприємств раціонального та ефективного використання наявних матеріальних, трудових, земельних і, звісно, фінансових ресурсів. Адже, фінансова стабільність є запорукою конкурентоспроможності підприємства на відповідному ринку. Від наявності фінансових ресурсів залежить неперервність здійснення процесу відтворення продукції, взаємозв'язки підприємства з його партнерами, можливість впроваджувати інноваційні технології та техніку, здійснювати процес розширення виробничої та іншої діяльності завдяки впровадженню інвестиційних проєктів. Отже, проведення досліджень щодо оцінки фінансового стану підприємства є основою для обґрунтування прийняття стратегічних рішень щодо подальшого розвитку підприємства.

Основою фінансового аналізу діяльності підприємства є система показників, за допомогою якої можливо висвітлити ліквідність підприємства, його платоспроможність, фінансову стабільність та незалежність від зовнішніх кредиторів, ділову активність та кінцеві результати його фінансової діяльності.

Ліквідність підприємства – це його спроможність швидко перетворювати активи підприємства на гроші. Отже, ліквідність лежить в основі платоспроможності підприємства. Саме від наявності вільних грошових коштів залежить можливість підприємства своєчасно покривати свої поточні зобов'язання, розширювати межі своєї господарської діяльності, мати стабільних партнерів по бізнесу.

Дослідження щодо оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	Нормативне значення показника	2022 у % до 2019
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,5	2	1,8	1,9	> 1 Оптимальний варіант 2-2,5	76,0
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,1	1,7	1,7	1,7	0,6-0,8	154,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,1	0,1	0,1	Нижня межа показника дорівнює 0,2	100,0

На підставі проведених досліджень можна стверджувати, що підприємство у середньостроковому періоді має сприятливий стан ліквідності своїх активів і може вважатись платоспроможним оскільки його коефіцієнт покриття перевищує його нормативне значення протягом усього періоду дослідження і станом на 2022 рік складає 1,9. Подальший аналіз доводить, що і в короткостроковому періоді підприємство може вважатись платоспроможним (коефіцієнт проміжної ліквідності вищий за його нормативне значення). Проте, коефіцієнт абсолютної ліквідності доводить, що підприємство має певні проблеми з наявністю грошових коштів та їх еквівалентів, що свідчить про не повну можливість підприємства миттєво погашати свої поточні зобов'язання. А великий розрив в показниках

абсолютної та проміжної ліквідності свідчить про наявність у підприємства великої дебіторської заборгованості, яка негативно впливає на діяльність підприємства і її зростання в майбутньому суттєво збільшує ризики господарської діяльності підприємства.

Фінансовий стан підприємства визначається на підставі порівняння його власного та залученого капіталу в різних варіаціях, які дають можливість встановити незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів, його платоспроможність та кредитоспроможність. Чим вище значення фактичних показників щодо його автономії, концентрації позикового капіталу та фінансової залежності від їх нормативного значення, тим краще фінансовий стан підприємства.

Таблиця 2.7

Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	Нормативне значення показника	2022 +/- до 2019
Коефіцієнт автономії	0,66	0,60	0,69	0,70	> 0,5	0,04
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,34	0,40	0,31	0,30	< 0,5 0,7 – критичне значення	-0,04
Коефіцієнт фінансової залежності	1,52	1,67	1,45	1,43	Критичне значення - 2	-0,09
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,94	1,50	2,23	2,33	> 1. Критичне значення – 1	0,39
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,57	0,53	0,58	0,6	нормативне значення 0,5	0,03
Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань	0,01	0,01	0,05	0,03	≤ 0,25	0,02

Дослідження щодо фінансової стійкості та незалежності підприємства подано в таблиці 2.7.

На підставі проведених досліджень щодо фінансової стійкості та незалежності підприємства можна стверджувати, що протягом 2019-2022 років підприємство вважається фінансово незалежним та стійким, оскільки його коефіцієнти автономії, фінансової залежності та фінансової стійкості перевищують їх нормативне значення і мають тенденцію до покращення. Так, коефіцієнти автономії та фінансової стійкості у 2022 році підвищились на 0,04 та 0,39 пунктів по відношенню до 2019 року.

Таким чином, незважаючи на той факт, що підприємство має певні проблеми з миттєвою платоспроможністю, воно вважається фінансово стійким, платоспроможним та кредитоспроможним протягом усього періоду дослідження.

Прибутковість підприємства залежить від результатів, як операційної, так і фінансової діяльності підприємства, яка здійснюється завдяки обґрунтованим управлінським рішенням. Підвищення прибутковості підприємства надає йому можливості здійснювати процес оновлення матеріально-технічної бази, розширювати асортимент своєї продукції або збільшувати обсяги виробництва тих видів продукції, на яких воно спеціалізується, впроваджувати в свою господарську діяльність інвестиційні проекти та здійснювати соціальний напрям діяльності. Проте, прибуток сам по собі не дає можливості в цілому оцінити кінцеві результати діяльності підприємства. Адже критерієм економічної ефективності виступає рівень рентабельності, тобто співвідношення отриманого ефекту (прибутку) з витратами, які понесло підприємство для отримання цього ефекту. В економічному та фінансовому аналізі результатів господарської діяльності підприємства виділяють три групи видів рентабельності, які свідчать про ефективність діяльності підприємства в різних його напрямках. Так, група показників рентабельності інвестицій підприємства свідчить про його ефективність використання власного капіталу та активів в цілому,

показники рентабельності продаж дозволяють порівняти результати виробничої та комерційної діяльності, а показники групи рентабельності виробничої діяльності оцінюють ефективність процесу виробництва на підприємстві. Таким чином, для всебічного аналізу фінансових результатів господарської діяльності підприємства, слід провести дослідження показників рентабельності підприємства за усіма його видами (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Показники рентабельності діяльності підприємства

Показники	2019	2020	2021	2022	2022 +/- 2019
Рентабельність активів	0,17	0,15	0,14	0,27	0,10
Рентабельність власного капіталу	0,26	0,22	0,22	0,41	0,15
Чиста рентабельність продаж	0,30	0,34	0,29	0,46	0,16
Валова рентабельність виробництва	0,005	0,01	0,005	0,01	0,005
Чиста рентабельність виробництва	0,42	0,52	0,41	0,85	0,43

Результати досліджень, що наведені в таблиці 2.8 свідчать, що протягом періоду дослідження всі види рентабельності на підприємстві мали тенденцію до покращення. А рентабельність активів та власного капіталу, які перевищують їх нормативне значення свідчать про позитивні результати використання, як власного капіталу, так і усіх активів підприємства.

Повний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства не буде повним без інтегрованої оцінки фінансового його стану, яка дозволить встановити рівень фінансового потенціалу підприємства. З метою проведення інтегрованої оцінки фінансового стану підприємства, побудуємо таблицю, в якій зведемо основні показники фінансових результатів діяльності підприємства (табл. 2.10) і порівняємо їх з нормативними їх значеннями щодо рівня фінансового потенціалу підприємства (табл. 2.9.).

Таблиця 2.9

Рейтингова оцінка ФПП за фінансовими показниками

Найменування показника	Високий рівень ФПП	Середній рівень ФПП	Низький рівень ФПП
Коефіцієнт фінансової незалежності	> 0,5	0,3-0,5	< 0,3
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2,0	1,0-2,0	< 1,0
Коефіцієнт термінової ліквідності	> 0,8	0,4-0,8	< 0,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,1-0,2	< 0,1
Рентабельність усіх активів	> 0,1	0,05-0,1	< 0,05
Рентабельність власного капіталу	> 0,15	0,1-0,15	< 0,1
Валова рентабельність виробництва	> 1,6	1,0-1,6	< 1,0
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	< 0,5	0,7-0,5	> 0,7

Таблиця 2.10

Зведені дані фінансових результатів діяльності підприємства

Найменування показника	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,66 високий	0,60 високий	0,69 високий	0,70 високий
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,5 високий	2,0 середній	1,8 середній	1,9 середній
Коефіцієнт термінової ліквідності	1,1 високий	1,7 високий	1,7 високий	1,7 високий
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1 середній	0,1 середній	0,1 середній	0,1 середній
Рентабельність усіх активів	0,17 високий	0,15 високий	0,14 високий	0,27 високий
Рентабельність власного капіталу	0,26 високий	0,22 високий	0,22 високий	0,41 високий
Валова рентабельність виробництва	0,005 низький	0,01 низький	0,005 низький	0,01 низький
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,34 високий	0,40 високий	0,31 високий	0,30 високий

На підставі інтегрованої оцінки показників фінансової діяльності підприємства можемо стверджувати, що фінансовий потенціал підприємства

відноситься до середнього рівня оскільки валова рентабельність виробництва знаходиться на низькому рівні, а рівень абсолютної ліквідності встановлений на середньому рівні. До того ж, коефіцієнт загальної ліквідності протягом 2020-2022 років відповідав середньому рівню фінансового потенціалу підприємства.

Таким чином, діяльність підприємства є прибутковою, але фінансова стабільність багато в чому залежить від змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі.

Висновки до другого розділу

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» є середнім за розміром підприємством, яке станом на 2022 рік має у своєму розпорядженні 1939 га сільськогосподарських угідь, з яких 1747 га складає рілля. Основним видом діяльності підприємства, згідно КВЕД, є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. А основними видами продукції, які вирощує підприємство є озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник. Протягом останніх п'яти років на підприємстві працювало трохи більше 40 працівників, а станом на 2022 рік їх чисельність склала 41 особу.

2. Результати досліджень щодо наявності та ефективності використання в процесі господарської діяльності підприємства промислово-виробничого потенціалу довели, що протягом останніх чотирьох років своєї діяльності підприємство раціонально та ефективно використовує свій наявний потенціал незважаючи на те, що стан його матеріально-технічної бази зношений практично на 60%, а період оборотності оборотного капіталу перевищує 365 днів. Свідченням факту ефективного використання основних засобів, трудових та земельних ресурсів є зростання їх показників

ефективності у звітному періоду по відношенню до базового періоду. А підвищення критеріїв економічної ефективності діяльності підприємства – рентабельності активів та рентабельності продаж у звітному році по відношенню до базового періоду на 9,67 та 16,4 відсоткових пункти відповідно, свідчить про те, що навіть збільшення періоду оборотності оборотного капіталу, яке викликане зростанням дебіторської заборгованості на підприємстві, не погіршило результати господарської діяльності підприємства. Проте, збереження відповідної ситуації з ефективністю використання оборотного капіталу та незмінним станом матеріально-технічної бази в майбутньому може суттєво негативно вплинути на кінцеві результати діяльності підприємства.

3. Дослідження щодо ліквідності та платоспроможності підприємства довели, що у середньостроковому періоді воно має сприятливий стан ліквідності своїх активів і може вважатись платоспроможним оскільки його коефіцієнт покриття перевищує його нормативне значення протягом усього періоду дослідження і станом на 2022 рік складає 1,9. Також в короткостроковому періоді підприємство може вважатись платоспроможним оскільки коефіцієнт проміжної ліквідності вищий за його нормативне значення. Проте, коефіцієнт абсолютної ліквідності довів, що підприємство має певні проблеми з наявністю грошових коштів та їх еквівалентів, що свідчить про не повну можливість підприємства миттєво погашати свої поточні зобов'язання. А великий розрив в показниках абсолютної та проміжної ліквідності свідчить про наявність у підприємства великої дебіторської заборгованості, яка негативно впливає на діяльність підприємства і її зростання в майбутньому суттєво збільшує ризики господарської діяльності підприємства.

4. Дослідження щодо фінансової стійкості та незалежності підприємства довели, що протягом 2019-2022 років підприємство вважається фінансово незалежним та стійким, оскільки його коефіцієнти автономії, фінансової залежності та фінансової стійкості перевищують їх нормативне

значення і мають тенденцію до покращення. Так, коефіцієнти автономії та фінансової стійкості у 2022 році підвищились на 0,04 та 0,39 пунктів по відношенню до 2019 року.

5. На підставі інтегрованої оцінки показників фінансової діяльності підприємства можемо стверджувати, що фінансовий потенціал підприємства відноситься до середнього рівня оскільки валова рентабельність виробництва знаходиться на низькому рівні, а рівень абсолютної ліквідності встановлений на середньому рівні. До того ж, коефіцієнт загальної ліквідності протягом 2020-2022 років відповідав середньому рівню фінансового потенціалу підприємства.

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування інвестиційного проєкту

Війна, що розпочалася в нашій країні 24 лютого 2022 року суттєво змінила наші пріоритети, як в цілому, так і в умовах та напрямленнях ведення господарської діяльності суб'єктів господарювання. Більшість підприємств були вимушені змінювати своє місце розташування, змінювати коло своїх споживачів, а деякі були вимушені змінювати асортимент своєї продукції, надаючи пріоритет тим товарам та послугам, які більше користуються попитом. Деяким підприємцям прийшлося починати свій бізнес з «нуля», оскільки ракетними та іншими обстрілами їх підприємства були повністю знищені. Проте, значна частина українських підприємств продовжує працювати підлаштовуючись до суворих реалій сучасного життя.

Сьогодні кожне підприємство розглядає різні варіанти впровадження інноваційних технологій з метою зниження витрат на виробництво продукції, посилення її якості, збереження екологічного стану в нашій країні тощо. Головне, щоб інноваційні технології в кінцевому результаті приносили збільшення прибутків підприємствам, а продукція, що виготовлена за відповідними технологіями, максимально задовольняла потреби споживачів.

Отже, виходячи з проведеного аналізу господарської діяльності підприємства та враховуючи вище зазначене підприємству пропонується декілька напрямлень удосконалення свого бізнесу.

1. Вирощування хвойних дерев з метою озеленення тієї частини нашої країни, яка суттєво постраждала від війни. Крім того, садженці хвойних рослин користуються великим попитом у населення, яке бажає озеленити

свої присадибні ділянки. Також садженці хвойних дерев та кущів широко використовують у паркових зонах великих міст і не тільки [22, 25].

2. Удосконалення умов зберігання та реалізації виготовленої продукції. Адже, інноваційні технології можуть бути не тільки у виробництві, а і в логістиці, рекламній діяльності, умовах та способах реалізації продукції тощо.

3. Виробництво альтернативного біопалива, яке, на наш погляд, є самим актуальним і реалістичним в сучасних умовах. Адже, частина нашої країни, що понівечена в наслідок ворожих обстрілів не має можливості в повній мірі опалювати свої домівки газом. До того ж, опалення газом це значно дорожче, ніж деревиною, брикетами або пілетами. Крім того, сучасне спрямування нашої країни на євроінтеграцію вимагає від нас збереження екології і перехід на поновлювальні джерела енергії.

Дослідження ринку щодо виробництва альтернативного біопалива довели, що більшість країн світу вже давно використовують паливні брикети або пілети, які користуються великим попитом. І цей попит в повній мірі ще не задоволений. Україна, як одна з країн виробників відповідного альтернативного біопалива, посідає одне із центральних місць в постачанні відповідної продукції в країни ЄС. Адже, основною сировиною для виробництва брикетів є солома від зернових культур, соняшник, кукурудза, деревина тощо. А враховуючи, що наша країна є аграрною державою, вихідної сировини для виробництва паливних брикетів у нас достатньо [3].

Проте, досі мало хто розглядав виробництво паливних брикетів з опалого листя, спалювання якого суттєво впливає на екологічний стан в нашій країні. До того ж, кожного року восени, як великі міста, так і присадні ділянки та паркові зони «птопають» від опалого листя, яке не знають куди дівати. Адже, згідно законодавства України його спалювати заборонено, а спеціальних місць куди можна позбавитись від нього немає. От і виникає замкнуте коло. Справа в тому, що заборона спалювати опале листя викликана тим, що під час процесу горіння в атмосферу виділяється велика кількість

токсичних речовин (фосген, фенол), відходи – зола. А довготривале зберігання листя на різних звалищах призводить до викидання в атмосферу великої кількості метану, який у двадцять разів сильніший (гірший), ніж вуглекислий газ. [17].

Подальші дослідження щодо можливих варіантів переробки опалого листя довели, що його можна мульчувати. Основними перевагами мульчування опалого листя є те, що розкладання мульчі сприяє родючості ґрунту, мульча листя пригнічує бур'яни, вона сприяє ерозії ґрунту тощо.

Також опале листя можна компостувати. В наслідок процесу компостування отримують біогумус, який містить необхідні органічні та поживні речовини, що сприяють росту та розвитку рослин. Його широко використовують в сільському господарстві, а також при озелененні присадибних ділянок, парків тощо.

Ще одним із напрямів переробки опалого листя є виготовлення з нього сорбентів для очищення природних і стічних вод від нафтопродуктів.

Враховуючи всі перераховані варіанти переробки опалого листя, ми пропонуємо зупинитись на його переробці на паливні брикети. Адже мульчуванням та компостуванням в сільській місцевості можуть займатись самостійно на своїх присадибних ділянках. Щодо виготовлення сорбентів з опалого листя, то це специфічний напрям, який потребує пошуку відповідного споживача. А от виготовлення паливних брикетів, якими користується значна частина населення сільської місцевості – це один із перспективних варіантів вкладання коштів.

Щодо технології переробки опалого листя в паливні брикети для їх використання у якості біопалива зазначимо, що головною проблемою і відмовою свого часу в м. Штраубинг (Німеччина) тестувальної партії паливних пілетів з опалого листя стала проблема високого вмісту золи в процесі горіння (до 30%). Як в подальшому було встановлено, причиною високої зольності листя є велика кількість піску, землі і різного дрібного пилу, що потрапляють в пілети з листям. Тому, пані Шледерд (доктор

технічних наук військового університету Бундесверу) було запропоновано наступну послідовність переробки опалого листя. Спочатку листя пропускають через подрібнювач, який доводить його до фракції максимум 5 см. Потім дана фракція відправляється в спеціально обладнану ванну, в якій напівзануреними у воду роликками відбувається процес перемішування біомаси в проточній воді, що сприяє відсіюванню піску та інших домішок. Після цього опале листя відкидають на сито. Потім промиту та перший раз подрібнену біомасу відправляють другий раз на подрібнювач, доводячи її фракцію до 1 см, після чого за допомогою шнекового сепаратора механічним шляхом віджимається вода. Таким чином вологість біомаси доводиться до 54-57%. А завдяки промиванню наявність калію, хлору, азоту та різних інших домішок вимивається до 90%. Вже промиту та подрібнену біомасу до потрібних розмірів з бункера через транспортер відправляють в сушильну камеру, з якої вона подається на прес-гранулятор і далі фасується. Таким чином отримують гранули, які за своїми характеристиками співпадають з характеристиками дерев'яних гранул, за винятком зольності (12%). Проте, це не критично, оскільки якщо відповідні пілети змішувати в певній пропорції з опилом, то вміст золи можна довести до рівня вимог [10, 14].

Але, існує ще одна проблема у виготовленні брикетів або пілетів з опалого листя. Справа в тому, що саме по собі листя не достатньо гарно горить. Тому, під час брикетування пропонується до біомаси з листя додавати будь-які композити. В основі композитів повинен знаходитись лігнін, який додає теплоти під час горіння і знижує зольність брикетів. У якості композитів використовують подрібнені вітки від дерев, солому, тирсу, навіть побутові відходи поліетелентерафтолоту (ПЕТФ). Але, найбільш цікаве рішення висунув Пітер Моррісон з м. Бірмінгем (Великобританія), який встановив, що при додаванні в брикети з опалого листя 30% воску від загальної кількості біомаси, дозволяє довести теплоту згорання брикету до рівня згорання високоякісного вугілля (27,8 МДж/кг). Крім того, відповідні подрібнені брикети горять краще і довше ніж деревина (один брикет горить

2-3 години). На підставі цього дослідження Пітер Моррісон заснував свою компанію Bio Fuels International, в якій виготовляє брикети з опалого листя (Leaf Log – рис. 3.1) і торгує ними на ринку не тільки Великобританії, а і в країнах ЄС. 12 таких брикетів загальною вагою в 14,4 кг компанія реалізує на ринку по 25 фунтів стерлінгів, що в перерахунку на гривню складає 1105 грн. [11].

Рис. 3.1. Брикети Leaf Log з опалого листя

Отже, враховуючи екологічну сторону актуальності запропонованого проєкту щодо переробки опалого листя на паливні брикети, а також на підставі проведених досліджень щодо їх технології виробництва, підприємству пропонується здійснити процес диверсифікації своєї діяльності впровадивши в господарську діяльність інвестиційний проєкт з виробництва паливних брикетів з опалого листя. Але, для підтвердження вдало вибраної ідеї інвестиційного проєкту розрахуємо його економічну частину.

Спочатку визначимо, яке обладнання необхідно закупити для переробки опалого листя на брикети, враховуючи вище зазначену технологію його переробки та встановимо необхідну потужність обладнання на підставі можливої кількості сировини.

Враховуючи місце розташування підприємства, яке знаходиться в м. Широке Дніпровського району Дніпропетровської області та наближені до нього села і присадибні ділянки, загальний обсяг опалого листя, який можливо зібрати за сезон складає більше ніж 30 тис. кубів. З одного куба вологого листя може виходити біля 9,0 тис. кубів висушеного листя. Вага 1 кубу висушеного листя 300-400 кілограм. Отже, враховуючи вище наведені данні щодо кількості листя, що планується переробляти, а також досліджену технологію його переробки, загальна вартість комплексного обладнання для переробки опалого листя протягом 4 місяців буде коштувати 5 100 000 тис. грн.

Необхідна будівля для встановлення устаткування та складське приміщення у підприємства є загальною площею понад 350 м².

Враховуючи той факт, що підприємству пропонується заключити договір на поставку сировини з місцевими підприємствами, що займаються благоустроєм міста та запропонувати власникам присадибних ділянок і сіл, що знаходяться поблизу міста за відповідну плату здавати опале листя, як сировину для переробки, підприємству потрібно буде використовувати вантажний автотранспорт один раз на тиждень. Такий автотранспорт у підприємства є в наявності у кількості двох вантажних автомобілів.

Тепер визначимо загальну суму витрат на закупівлю сировини та транспорті витрати. Враховуючи той факт, що, як у населення, так і у місцевих комунальних служб постійно виникають проблеми з тим як позбутися опалого листя, а також враховуючи різний рівень вологості та домішок в опалому листі, цінова політика пропозиції закупки сировини пропонується на рівні 50,0 грн./м³ або 1 500 000 грн. (30 000м³ * 50,0 грн.) за весь запланований обсяг переробки листя.

Враховуючи той факт, що додавання воску в біомасу з опалого листя призведе до високих витрат на його виробництво (мінімальна вартість 1 кг воску 150,0 грн./кг, а на весь запланований обсяг – 40 500 000 грн., що призведе до необхідності дуже піднімати ціну на відповідні паливні брикети)

[23], підприємству пропонується у вигляді композитів використовувати соломку, яка після збору урожаю залишається на полях підприємства. Використання соломи у якості композиту замість воску, не знизить теплоту горіння паливних брикетів з опалого листя. Єдине що скоротиться, так це тривалість горіння на 10%. А от витрати на виробництво відповідних брикетів будуть суттєво нижчими.

Оскільки на одну тону біомаси з опалого листя рекомендується додавати 30% соломи, то для виробництва 2700 т брикетів (9000м^3 висушеного листя * $300\text{ кг/м}^3 = 2\,700\,000\text{ кг}$ або 2700 тонн) її знадобиться у кількості 810 000 кг. Вартість соломи закладаємо по собівартості підприємства (1,5 грн./кг). Таким чином, загальна сума витрат на соломку у вигляді композиту, що додається до паливних брикетів з опалого листя буде складати 1 215 000 грн. (1) $2700\text{т} * 1000 = 2\,700\,000\text{ кг}$; 2) $2\,700\,000 * 0,3 = 810\,000\text{ кг}$ соломи; 3) $810\,000 * 1,5\text{ грн.} = 1\,215\,000\text{ грн.}$

Процес закупівлі сировини передбачає певні витрати на паливно-мастильні матеріали та інші транспортні витрати. Враховуючи той факт, що підприємство планує здійснювати збір сировини один раз на тиждень або чотири рази на місяць, пробіг двох вантажних автомобілів складе в середньому 500 км. на місяць. Витрати бензину на 100 км. пробігу у вантажних автомобілів, що є на підприємстві, складає 14 літрів. Вартість 1 л бензину – 55,0 грн. [26]. Таким чином, загальна сума витрат на бензин складає 15400 грн. (1) $500\text{ км.} * 4\text{ місяці} = 2000\text{км.}$; 2) $(2000\text{ км.} * 55\text{грн./літр} * 14\text{ літрів}) / 100\text{ км.} = 15\,400\text{ грн.}$

Інші транспортні витрати беремо у розмірі 50% від витрат на бензин ($15400 * 0,5 = 7700\text{ грн.}$).

Інвестиційним проєктом передбачається залучення 5 працівників, а саме, двох водіїв та трьох працівників у процесі виготовлення паливних брикетів із заробітною платою в 7000 грн. [12]. Таким чином, загальний розмір фонду оплати праці п'яти працівників протягом чотирьох місяців складе 140000 грн., а з урахуванням необхідності підприємству здійснювати

нарахування на фонд заробітної плати у розмірі 22,0%, загальна сума витрат на заробітну плату складе 170 800 грн. (5 працівників * 4 місяці * 7000 грн * 1,22).

Технологія виготовлення паливних брикетів із опалого листя передбачає їх промивання від забруднення піском, пилом та іншими домішками, що робить необхідним застосування води в процесі виготовлення брикетів. Розрахунок необхідної кількості води здійснюється виходячи з того, що на 1 м³ опалого листя необхідно використати 1 м³ води. Вартість 1 м³ води з урахуванням водопостачання та водовідведення складає 33,58 грн. [21]. Отже, загальна сума витрат на використання води в процесі виготовлення паливних брикетів складає 1 007 400 грн. (30 000 м³ вологого листя * 33,58 грн./м³ води).

Будь-яке устаткування вимагає використання дизельного пального або електроенергії в залежності від того на основі чого воно працює. Запропоноване підприємству устаткування для виготовлення паливних брикетів з опалого листя працює за допомогою електроенергії. Загальна потужність обладнання складає 12,3 кВт за годину. Підприємству, з технічної точки зору, рекомендується робити певні перериви в процесі використання зазначеного обладнання. Тому загальна кількість роботи обладнання буде складати 5 годин на добу. Вартість 1 кВт складає 2,64 грн. [20]. Виходячи з вище наведеної інформації, загальна сума витрат на електроенергію складе 15587 грн. (12,3 кВт * 4 місяці * 24 дні * 5 год. * 2,64 грн.).

Для зручності реалізації продукції та її переміщення з цеху виробництва до складу, пропонується використовувати пакувальну плівку. Загальна її кількість була розрахована виходячи з того, що для пакування 1 кг брикетів потрібно використати 0,5 м пакувальної плівки. Вартість 1 рулону відповідної плівки довжиною 300 м складає 200 грн. [27]. Враховуючи запланований обсяг виготовлення паливних брикетів у розмірі 2700 тон або 2700000 кг, нам знадобиться 9000 рулонів вище зазначеної пакувальної

плівки (2 700 000 кг / 300 м / 2 = 4500 рулонів). Вартість такого обсягу рулонів складе 900 000 грн. (4500 * 200 грн.).

Використання обладнання в процесі виробництва передбачає його знос, а відповідно і нарахування амортизації протягом корисного періоду його використання. Амортизаційні нарахування рекомендується здійснювати прямолінійним методом [1, 4]. Період експлуатації – п'ять років. Таки чином, загальна сума амортизаційних відрахувань, які будуть здійснюватися протягом року складе 1 020 000 грн. (5100 000 грн. / 5 років = 1020 000грн.).

Процес виробництва продукції передбачає наявність адміністративних та інших витрат. Їх розмір плануємо у кількості 10 % від загальної суми витрат.

Розрахувавши усі витрати, що пов'язані з процесом виробництва брикетів з опалого листя, для наочності, зведемо їх в таблицю 3.1.

Таблиця 3.1.

Поточні витрати на виробництво паливних брикетів з опалого листя

Статті витрат	Сума витрат, грн.		
	2024	2025	2026
Оплата праці	170800,0	170800,0	170800,0
Амортизація	1020000,0	1020000,0	1020000,0
Пакувальна плівка	900000,0	900000,0	900000,0
Солома	1215000,0	1215000,0	1215000,0
Дизпаливо	15400,0	15400,0	15400,0
Вартість електроенергії	15587,0	15587,0	15587,0
Вода	1007400,0	1007400,0	1007400,0
Закупка опалого листя	1500000,0	1500000,0	1500000,0
Транспортні витрати	7700,0	7700,0	7700,0
Інші витрати	585188,7	585188,7	585188,7
Всього	6437075,7	6437075,7	6437075,7

Таким чином, згідно наведених даних в таблиці 3.1 ми можемо зазначити, що загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції складає 6 437 075,7 грн.

3.2. Ефективність впровадження інвестиційного проєкту

Для впровадження на підприємстві інвестиційного проєкту з виробництва паливних брикетів з опалого листя, йому знадобиться 5 100 000 грн., які пропонується взяти в кредит під 25% з умовою їх повернення протягом двох років. В інвестиційний проєкт закладаємо відсоток дисконтної ставки максимальний – 40%. Мінімальна тривалість проєкту передбачається протягом трьох років.

З метою складання бюджету проєкту, з якого наглядно видно всі доходи та витрати на виробництво протягом кожного року тривалості інвестиційного проєкту, спочатку згрупуємо усі витрати в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Витрати операційної діяльності, грн.

Показники	2024	2025	2026	усього
Прямі матеріальні витрати	4653387,0	4653387,0	4653387,0	13960161,0
Прямі трудові витрати (оплата праці і соціальні відрахування)	170800,0	170800,0	170800,0	512400,0
Разом прямі витрати	4824187,0	4824187,0	4824187,0	14472561,0
Операційні витрати - всього	592888,7	592888,7	592888,7	1778666,1
у т.ч. адміністративні та інші витрати	585188,7	585188,7	585188,7	1755566,1
Амортизація	1020000,0	1020000,0	1020000,0	3060000,0
Всього витрат операційної діяльності	6437075,7	6437075,7	6437075,7	19311227,1

Дані таблиці 3.2 свідчать, що витрати на виробництво паливних брикетів з опалого листя протягом життєвого циклу інвестиційного проєкту залишаються не змінними з року в рік. А їх загальна сума за три роки складе 19 311 227,1 грн.

Складання бюджету проєкту передбачає встановлення не тільки витрат на виробництво та реалізацію продукції, а і визначення очікуваного доходу від впровадження інвестиційного проєкту.

Згідно вище наведених розрахунків в розділі 3.1 було встановлено, що загальний обсяг паливних брикетів, які може виготовити підприємство протягом чотирьох місяців з можливої наявної сировини та за відповідною технологією складає 2700,1 тони брикетів.

Дослідження ринку щодо вартості паливних брикетів довели, що цінова їх політика коливається в межах від 4000 грн. за тону до 5500 грн. за тону. Враховуючи, що брикетів з опалого листя на ринку не пропонується, а також враховуючи той факт, що споживач може скептично ставитись до відповідно нового виду товару на ринку, пропонується встановити ціну за одну тону паливних брикетів на мінімальному рівні, тобто на рівні 4000 грн. за тону [5, 6]. Таким чином, загальний розмір запланованих надходжень від реалізації паливних брикетів протягом одного року складає 10 800 384,0 грн. Загальна сума надходжень від впровадження інвестиційного проєкту протягом трьох років наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Надходження від операційної діяльності

Вид продукції / рік	Ціна за 1 т, грн.	Обсяг продукції, т	Дохід, грн.
Брикети – 2024рік	4000,0	2700,1	10800384,0
Брикети – 2025 рік	4000,0	2700,1	10800384,0
Брикети – 2026 рік	4000,0	2700,1	10800384,0
Всього за три роки		32 401 152,0	

На підставі наведених розрахунків щодо щорічних та загальних доходів і витрат на виробництво та реалізацію паливних брикетів з опалого листя, зведемо бюджет проєкту (табл. 3.4.).

Бюджет проєкту, грн.

Статті доходів/витрат	2024	2025	2026
1. Кошти на початок проєкту	5100000,0	5638308,3	6176616,6
2. Надходження від операційної діяльності	10800384,0	10800384,0	10800384,0
3. Разом наявні кошти (1+2)	15900384,0	16438692,3	16977000,6
4. Витрати по операційній діяльності	6437075,7	6437075,7	6437075,7
4а. Витрати по виплатах за кредит	3825000	3825000	0
5. Разом грошові виплати	10262075,7	10262075,7	6437075,7
6. Кошти на кінець року (3-5)	5638308,3	6176616,6	10539924,9
7. Грошовий потік по операційній діяльності (2-4)	4363308,3	4363308,3	4363308,3

Наведений бюджет інвестиційного проєкту є збалансованим, оскільки доходи перевищують витрати на виробництво продукції. Отже, запропонований проєкт може бути прийнятим при умові, що період його окупності не перевищить життєвий цикл проєкту, а рентабельність інвестицій буде мати досить позитивне значення.

З метою визначення основних показників інвестиційного проєкту таких як; чиста теперішня модифікована вартість, період окупності інвестиційного проєкту та рівень рентабельності інвестицій, побудуємо таблицю 3.5, в якій встановимо дисконтовані вигоди та витрати протягом усього періоду існування інвестиційного проєкту.

З наведених даних таблиці 3.5 видно, що дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проєкту постійно збільшується і станом на третій рік складає 5416427,66 грн., що перевищує загальну суму вкладених інвестицій в зазначений проєкт.

Таблиця 3.5

Визначення показників ефективності проекту

Показники	2024	2025	2026
Сума інвестицій, грн.	5100000,0		
Вигоди по проекту, грн.	10800384,0	10800384,0	10800384,0
Поточні витрати по проекту, грн.	6437075,7	6437075,7	6437075,7
Очікуваний прибуток, грн.	4363308,3	4363308,3	4363308,3
Відсотки по кредиту (25%) + тіло кредиту, грн.	3825000	3825000	0
Амортизація, грн.	1020000,0	1020000,0	1020000,0
Коефіцієнт дисконтування (R=40,0%)	1	0,714	0,510
Чисті грошові потоки, грн.	1558308,3	1558308,3	5383308,3
Дисконтовані грошові потоки, грн.	1558308,3	1112632,1	2745487,23
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту, грн.	1558308,3	2670940,4	5416427,66
Дисконтовані вигоди, грн.	11820384,0	8439754,2	6028395,8
Дисконтовані витрати, грн.	10262075,7	7327122,0	3282908,6

Тепер на підставі вище наведених даних розрахуємо основні індикатори інвестиційного проекту і наведемо їх у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Індикатори ефективності проекту

Показники	Значення
NPV	5416427,7
NPV _м	316427,7
Рентабельність інвестицій, %	6,2
Коефіцієнт вигоди/витрати	1,26
Строк окупності проекту, років	2,88

На підставі визначених індикаторів інвестиційного проєкту з виробництва паливних брикетів з опалого листя можемо стверджувати, що впровадження зазначеного проєкту є доцільним, оскільки період його окупності (2,88 років) не перевищує життєвий цикл проєкту.

Впровадження будь-якого інвестиційного проєкту завжди підлягає певним ризикам, а саме: ризикам з точки зору маркетингової діяльності, з точки зору процесу виробництва тощо. Тому, кожен з запропонованих проєктів повинен бути обґрунтованим з точки зору якісного та кількісного аналізу. Розглянемо якісний аналіз ризиків проєкту в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Якісний аналіз ризиків проєкту

Вид ризику	Фактори, що формують ризик	Наслідки від впливу факторів ризику	Інструменти управління ризиком
Маркетинговий ризик	Новітній вид продукції	Скорочення запланованих доходів від реалізації продукції	Поширення реклами за допомогою інтернет джерел щодо співвідношення якості та ціни на товар
	Конкуренція з боку товаровиробників схожого виду продукції	Скорочення запланованих доходів від реалізації продукції	Реклама щодо ціни/якості продукції; Зниження цінової політики на продукцію.
	чинник сезонного виробництва та споживання	Скорочення доходності від реалізації продукції в літній період	Зберігання продукції до сезону споживання

Кількісний аналіз оцінки ризиків інвестиційного проєкту проведемо за допомогою методу аналізу сценаріїв та методу зони виробничої стійкості (табл. 3.9). Вихідна інформація для розрахунку оцінки ризику за методом аналізу сценаріїв надана в таблиці 3.8.

За основу можливих сценаріїв ризику інвестиційного проєкту було прийнято наступні варіанти:

1) 50,0% ймовірність того, що виробництво та реалізація продукції буде здійснюватися відповідно до запланованих даних в інвестиційному проєкті;

Таблиця 3.8

Вихідна інформація для кількісної оцінки ризиків

Ймовірність сценарію	Паливні брикети з опалого листя		
	Ціна за 1 т, грн.	Собівартість 1т, грн.	Кількість реалізованої продукції, т
0,5	4000,0	2384,02	2700,10
0,3	4000,0	2860,82	2700,10
0,2	4000,0	3337,62	2700,10
1	x	x	x

2) 30,0% ймовірності, що витрати на виробництво продукції під впливом зовнішніх факторів підвищаться на 20,0%. При цьому ціна реалізації залишиться незмінною;

3) 20,0% ймовірності, що витрати на виробництво продукції під впливом зовнішніх факторів підвищаться на 40,0%. При цьому ціна реалізації залишиться незмінною.

Оцінка ризиків інвестиційного проєкту за методом аналізу сценаріїв подана у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Оцінка ризиків проєкту за методом аналізу сценаріїв

Ймовірність сценарію	Паливні брикети з опалого листя			Відхилення від можливого значення доходу
	МЗД	МЗДі	МЗДо	
0,5	4363308,30	2181654,15	3462117,70	2044509,60
0,3	3075893,16	922767,95		
0,2	1788478,02	357695,60		
Коефіцієнт варіації	0,59			

На підставі проведеного аналізу щодо оцінки ризиків інвестиційного проєкту можемо зазначити, що враховуючи усі варіанти сценаріїв підприємство може отримати дохід від виробництва та реалізації продукції на рівні 3 462 117,7грн. \pm 59,0%.

В основу оцінки ефективності інвестиційного проєкту за методом зони виробничої стійкості покладено встановлення точки беззбитковості виробничої діяльності та визначення зони виробничої стійкості за різними варіантами сценаріїв.

Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості подано в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Оцінка ризиків проєкту за методом визначення зони виробничої стійкості

Ймовірність	Паливні брикети з опалого листя		
	ТБВ	ЗВС,%	ЗВС _о
0,5	726,17	73,11	36,55
0,3	925,89	65,71	19,71
0,2	1277,13	52,70	10,54
Очікуваний рівень зони виробничої стійкості	x	x	66,81

Згідно проведеного аналізу оцінки ефективності інвестиційного проєкту методом встановлення зони виробничої стійкості встановлено, що при найгіршому ймовірному сценарії впровадження і реалізації проєкту, тобто коли при незмінній ціні витрати на виробництво і реалізацію продукції підвищаться на 40%, підприємству для покриття усіх витрат необхідно буде виготовити та реалізувати 1277,13 тон паливних брикетів замість 726,17 тон, як було заплановано в інвестиційному проєкті, що на 52,7% менше від запланованого обсягу виробництва та реалізації продукції.

Отже, враховуючи аналіз оцінки ризиків інвестиційного проєкту за методом сценаріїв та методом зони виробничої стійкості можемо

стверджувати, що запропонований проєкт є доцільним і рекомендується до впровадження.

Для всебічного аналізу інвестиційного проєкту визначимо основні показники економічної ефективності виробництва паливних брикетів з опалого листя і зведемо їх у таблицю 3.11.

Таблиця 3.11

Показники економічної ефективності виробництва паливних брикетів з опалого листя

Показники	Паливні брикети з опалого листя
Собівартість 1 т, грн.	2384,02
Ціна реалізації 1 т, грн.	4000,0
Прибуток на 1 т, грн.	1615,98
Рівень рентабельності, %	67,8

Отже, на підставі вище зазначених показників ми можемо стверджувати, що виробництво та реалізації брикетів з опалого листя є економічно вигідним, оскільки критерій їх економічної ефективності складає 67,8%.

Висновки до третього розділу.

1. З метою підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання йому пропонується розвивати декілька напрямів діяльності, які є найбільш актуальними сьогодні, а саме:

- Вирощування хвойних дерев з метою озеленення тієї частини нашої країни, яка суттєво постраждала від війни. Крім того, садженці хвойних рослин користуються великим попитом у населення, яке бажає озеленити свої присадибні ділянки. Також садженці хвойних дерев та кущів широко використовують у паркових зонах великих міст і не тільки.

- Удосконалення умов зберігання та реалізації виготовленої продукції. Адже, інноваційні технології можуть бути не тільки у виробництві, а і в логістиці, рекламній діяльності, умовах та способах реалізації продукції тощо.

- Виробництво альтернативного біопалива, яке, на наш погляд, є самим актуальним і реалістичним в сучасних умовах. Адже, частина нашої країни, що понівечена в наслідок ворожих обстрілів, не має можливості в повній мірі опалювати свої домівки газом. До того ж, опалення газом це значно дорожче, ніж деревиною, брикетами або пілетами. Крім того, сучасне спрямування нашої країни на євроінтеграцію вимагає від нас збереження екології і перехід на поновлювальні джерела енергії.

2. На підставі запропонованих варіантів розвитку господарської діяльності підприємства та після дослідження ринку ми зупинились на рекомендації впровадження інвестиційного проєкту з виробництва альтернативного біопалива (паливних брикетів) з опалого листя. Адже, попит на паливні брикети постійно зростає не тільки в нашій країні, а і в країнах ЄС. До того ж, шлях щодо євроінтеграції, який був взятий нашою країною, вимагає від нас застосування екологічно чистого біопалива з метою збереження екології. Крім того, досі мало хто розглядав виробництво паливних брикетів з опалого листя, спалювання якого суттєво впливає на екологічний стан в нашій країні. До того ж, кожного року восени, як великі міста, так і присадні ділянки та паркові зони «потопають» від опалого листя, яке не знають куди дівати. Адже, згідно законодавства України його спалювати заборонено, а спеціальних місць куди можна позбавитись від нього немає. От і виникає замкнуте коло. Справа в тому, що заборона спалювати опале листя викликана тим, що під час процесу горіння в атмосферу виділяється велика кількість токсичних речовин (фосген, фенол), відходи – зола. А довготривале зберігання листя на різних звалищах призводить до викидання в атмосферу великої кількості метану, який у двадцять разів сильніший (гірший), ніж вуглекислий газ.

3. Щодо переробки опалого листя було встановлено, що його можна компостувати, мульчувати, виготовляти з нього сорбенти для очищення природних і стічних вод від нафтопродуктів, а також виготовляти паливні брикети. Враховуючи всі перераховані варіанти переробки опалого листя, ми пропонуємо зупинитись на його переробці на паливні брикети. Адже мульчуванням та компостуванням в сільській місцевості можуть займатись самостійно на своїх присадибних ділянках. Щодо виготовлення сорбентів з опалого листя, то це специфічний напрям, який потребує пошуку відповідного споживача. А от виготовлення паливних брикетів, якими користується значна частина населення сільської місцевості – це один із перспективних варіантів вкладання коштів.

4. Дослідження щодо технології переробки опалого листя на паливні брикети дозволили встановити наступне:

- Переробка опалого листя в паливні брикети за технологією їх виробництва з соломи не можлива, оскільки під час горіння брикетів з опалого листя в атмосферу виділяється велика кількість золи (до 30%), що негативно впливає на екологію навколишнього середовища. Головною причиною цьому є велика кількість піску, землі і різного дрібного пилу, що потрапляють в брикети з листям. Тому, свого часу, пані Шледерер (докторка технічних наук військового університету Бундесверу) було запропоновано спочатку листя пропускати через подрібнювач, який доводить його до фракції максимум 5 см. Потім дану фракцію відправляти в спеціально обладнану ванну, в якій напівзануреними у воду роликami відбувається процес перемішування біомаси в проточній воді, що сприяє відсіюванню піску та інших домішок. Завдяки такій технології наявність калію, хлору, азоту та різних інших домішок вимивається до 90%, що скорочує зольність паливних брикетів з опалого листя до встановленої норми.

- Другою проблемою є те, що саме по собі листя не достатньо гарно горить. Тому, під час брикетування пропонується до біомаси з листя додавати будь-які композити. В основі композитів повинен знаходитись

лігнін, який додає теплоти під час горіння і знижує зольність брикетів. У якості композитів використовують подрібнені вітки від дерев, солому, тирсу тощо. Але, найбільш цікаве рішення висунув Пітер Моррісон з м. Бірмінгем (Великобританія), який встановив, що при додаванні в брикети з опалого листя 30% воску від загальної кількості біомаси, дозволяє довести теплоту їх горіння до рівня високоякісного вугілля (27,8 МДж/кг). Крім того, відповідні подрібнені брикети горять краще і довше ніж деревина (один брикет горить 2-3 години). Але, враховуючи високі витрати на закупівлю воску для паливних брикетів, що в свою чергу значно підвищить ціну їх реалізації, підприємству було запропоновано замість воску застосовувати у вигляді композитів солому, яка у підприємства є, оскільки воно спеціалізується на виробництві зернових культур. Якість тепловіддачі від таких брикетів не знизиться. Єдине, що вони трохи менше часу будуть горіти на відміну від брикетів, де у вигляді композиту використовується віск.

5. Для впровадження інвестиційного проекту підприємству необхідні початкові інвестиції у розмірі 5 100 000 грн., які пропонується взяти в кредит під 25%. Життєвий цикл проекту пропонується встановити на рівні 3-х років.

6. В процесі розрахунку поточних витрат на виробництво та реалізацію паливних брикетів з опалого листя було встановлено, що загальна сума витрат протягом чотирьох місяців на рік процесу їх виробництва складе 6 437 075,7 грн.

7. На підставі визначених індикаторів інвестиційного проекту з виробництва паливних брикетів з опалого листя було встановлено, що впровадження зазначеного проекту є доцільним, оскільки період його окупності складає 2,88 років, що не перевищує життєвого циклу проекту.

Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості засвідчила, що навіть при найгіршому ймовірному сценарії впровадження і реалізації проекту, тобто коли при незмінній ціні витрати на виробництво і реалізацію продукції підвищаться на 40%, підприємству для покриття усіх витрат необхідно буде виготовити та реалізувати 1277,13 тон

паливних брикетів замість 726,17 тон, як було заплановано в інвестиційному проєкті, що на 52,7% менше від запланованого обсягу виробництва та реалізації продукції.

8. Аналіз показників економічної ефективності виробництва та реалізації паливних брикетів з опалого листя засвідчив, що їх виробництво та реалізація є економічно вигідним, оскільки критерій їх економічної ефективності складає 67,8%.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Дослідження щодо трактування таких дефініцій, як «результат», «результативність», «ефект», «ефективність» дають можливість стверджувати, що більша частка науковців не визнає різниці між «результатом» та «ефектом», а також між «ефективністю» та «результативністю». Ми з цим не погоджуємось і вважаємо, що категорії «результат» та «ефект» не можна ототожнювати між собою, оскільки «результат» це наслідок діяльності підприємства. А «ефект» - це вже різниця між отриманим «результатом» і витратами, які несе підприємство для отримання даного результату. Відповідно до цього, існує певна різниця між «результативністю» та «ефективністю».

2. На підставі проведених дослідження щодо методики та методології оцінки економічної ефективності діяльності підприємства можна стверджувати, що сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки ефективності ведення бізнесу. Проте, більшість науковців схильні до традиційного підходу, який дозволяє всебічно розкрити ефективність використання наявного ресурсного потенціалу, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та узагальнювати в декількох показниках кінцеві результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Застосування такого комплексного підходу до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства дає можливість не тільки побачити кінцевий результат діяльності підприємства, а і встановити основні вузькі (проблемні) місця у процесі ведення бізнесу та розкрити можливі варіанти покращення процесів господарювання на підставі розробки відповідної стратегії підприємства.

3. Товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» є середнім за розміром підприємством, яке станом на 2022 рік має у своєму розпорядженні

1939 га сільськогосподарських угідь, з яких 1747 га складає рілля. Основним видом діяльності підприємства, згідно КВЕД, є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. А основними видами продукції, які вирощує підприємство є озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка та соняшник. Протягом останніх п'яти років на підприємстві працювало трохи більше 40 працівників, а станом на 2022 рік їх чисельність склала 41 особу.

4. Результати досліджень щодо наявності та ефективності використання в процесі господарської діяльності підприємства промислово-виробничого потенціалу довели, що протягом останніх чотирьох років своєї діяльності підприємство раціонально та ефективно використовує свій наявний потенціал незважаючи на те, що стан його матеріально-технічної бази зношений практично на 60%, а період оборненості оборотного капіталу перевищує 365 днів. Свідченням факту ефективного використання основних засобів, трудових та земельних ресурсів є зростання їх показників ефективності у звітному періоду по відношенню до базового періоду. А підвищення критеріїв економічної ефективності діяльності підприємства – рентабельності активів та рентабельності продаж у звітному році по відношенню до базового періоду на 9,67 та 16,4 відсоткових пункти відповідно, свідчить про те, що навіть збільшення періоду оборненості оборотного капіталу, яке викликане зростанням дебіторської заборгованості на підприємстві, не погіршило результати господарської діяльності підприємства. Проте, збереження відповідної ситуації з ефективністю використання оборотного капіталу та незмінним станом матеріально-технічної бази в майбутньому може суттєво негативно вплинути на кінцеві результати діяльності підприємства.

5. Дослідження щодо ліквідності та платоспроможності підприємства довели, що у середньостроковому періоді воно має сприятливий стан ліквідності своїх активів і може вважатись платоспроможним оскільки його коефіцієнт покриття перевищує його нормативне значення протягом усього

періоду дослідження і станом на 2022 рік складає 1,9. Також в короткостроковому періоді підприємство може вважатись платоспроможним оскільки коефіцієнт проміжної ліквідності вищий за його нормативне значення. Проте, коефіцієнт абсолютної ліквідності довів, що підприємство має певні проблеми з наявністю грошових коштів та їх еквівалентів, що свідчить про не повну можливість підприємства миттєво погашати свої поточні зобов'язання. А великий розрив в показниках абсолютної та проміжної ліквідності свідчить про наявність у підприємства великої дебіторської заборгованості, яка негативно впливає на діяльність підприємства і її зростання в майбутньому суттєво збільшує ризики господарської діяльності підприємства.

6. Дослідження щодо фінансової стійкості та незалежності підприємства довели, що протягом 2019-2022 років підприємство вважається фінансово незалежним та стійким, оскільки його коефіцієнти автономії, фінансової залежності та фінансової стійкості перевищують їх нормативне значення і мають тенденцію до покращення. Так, коефіцієнти автономії та фінансової стійкості у 2022 році підвищились на 0,04 та 0,39 пунктів по відношенню до 2019 року.

7. На підставі інтегрованої оцінки показників фінансової діяльності підприємства можемо стверджувати, що фінансовий потенціал підприємства відноситься до середнього рівня оскільки валова рентабельність виробництва знаходиться на низькому рівні, а рівень абсолютної ліквідності встановлений на середньому рівні. До того ж, коефіцієнт загальної ліквідності протягом 2020-2022 років відповідав середньому рівню фінансового потенціалу підприємства.

8. З метою підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання йому пропонується розвивати декілька напрямів діяльності, які є найбільш актуальними сьогодні, а саме:

- Вирощування хвойних дерев з метою озеленення тієї частини нашої країни, яка суттєво постраждала від війни. Крім того, садженці хвойних

рослин користуються великим попитом у населення, яке бажає озеленити свої присадибні ділянки. Також садженці хвойних дерев та кущів широко використовують у паркових зонах великих міст і не тільки.

- Удосконалення умов зберігання та реалізації виготовленої продукції. Адже, інноваційні технології можуть бути не тільки у виробництві, а і в логістиці, рекламній діяльності, умовах та способах реалізації продукції тощо.

- Виробництво альтернативного біопалива, яке, на наш погляд, є самим актуальним і реалістичним в сучасних умовах. Адже, частина нашої країни, що понівечена в наслідок ворожих обстрілів, не має можливості в повній мірі опалювати свої домівки газом. До того ж, опалення газом це значно дорожче, ніж деревиною, брикетами або пілетами. Крім того, сучасне спрямування нашої країни на євроінтеграцію вимагає від нас збереження екології і перехід на поновлювальні джерела енергії.

9. На підставі запропонованих варіантів розвитку господарської діяльності підприємства та після дослідження ринку ми зупинились на рекомендації впровадження інвестиційного проекту з виробництва альтернативного біопалива (паливних брикетів) з опалого листя. Адже, попит на паливні брикети постійно зростає не тільки в нашій країні, а і в країнах ЄС. До того ж, шлях щодо євроінтеграції, який був взятий нашою країною, вимагає від нас застосування екологічно чистого біопалива з метою збереження екології. Крім того, досі мало хто розглядав виробництво паливних брикетів з опалого листя, спалювання якого суттєво впливає на екологічний стан в нашій країні. До того ж, кожного року восени, як великі міста, так і присадні ділянки та паркові зони «потопають» від опалого листя, яке не знають куди дівати. Адже, згідно законодавства України його спалювати заборонено, а спеціальних місць куди можна позбавитись від нього немає. От і виникає замкнуте коло. Справа в тому, що заборона спалювати опале листя викликана тим, що під час процесу горіння в атмосферу виділяється велика кількість токсичних речовин (фосген, фенол),

відходи – зола. А довготривале зберігання листя на різних звалищах призводить до викидання в атмосферу великої кількості метану, який у двадцять разів сильніший (гірший), ніж вуглекислий газ.

10. Щодо переробки опалого листя було встановлено, що його можна компостувати, мульчувати, виготовляти з нього сорбенти для очищення природних і стічних вод від нафтопродуктів, а також виготовляти паливні брикети. Враховуючи всі перераховані варіанти переробки опалого листя, ми пропонуємо зупинитись на його переробці на паливні брикети. Адже мульчуванням та компостуванням в сільській місцевості можуть займатись самостійно на своїх присадибних ділянках. Щодо виготовлення сорбентів з опалого листя, то це специфічний напрям, який потребує пошуку відповідного споживача. А от виготовлення паливних брикетів, якими користується значна частина населення сільської місцевості – це один із перспективних варіантів вкладання коштів.

11. Дослідження щодо технології переробки опалого листя на паливні брикети дозволили встановити наступне:

- Переробка опалого листя в паливні брикети за технологією їх виробництва з соломи не можлива, оскільки під час горіння брикетів з опалого листя в атмосферу виділяється велика кількість золи (до 30%), що негативно впливає на екологію навколишнього середовища. Головною причиною цьому є велика кількість піску, землі і різного дрібного пилу, що потрапляють в брикети з листям. Тому, свого часу, пані Шледеред (докторка технічних наук військового університету Бундесверу) було запропоновано спочатку листя пропускати через подрібнювач, який доводить його до фракції максимум 5 см. Потім дану фракцію відправляти в спеціально обладнану ванну, в якій напівзануреними у воду роликami відбувається процес перемішування біомаси в проточній воді, що сприяє відсіюванню піску та інших домішок. Завдяки такій технології наявність калію, хлору, азоту та різних інших домішок вимивається до 90%, що скорочує зольність паливних брикетів з опалого листя до встановленої норми.

- Другою проблемою є те, що саме по собі листя не достатньо гарно горить. Тому, під час брикетування пропонується до біомаси з листя додавати будь-які композити. В основі композитів повинен знаходитись лігнін, який додає теплоти під час горіння і знижує зольність брикетів. У якості композитів використовують подрібнені вітки від дерев, соломку, тирсу тощо. Але, найбільш цікаве рішення висунув Пітер Моррісон з м. Бірмінгем (Великобританія), який встановив, що при додаванні в брикети з опалого листя 30% воску від загальної кількості біомаси, дозволяє довести теплоту їх горіння до рівня високоякісного вугілля (27,8 МДж/кг). Крім того, відповідні подрібнені брикети горять краще і довше ніж деревина (один брикет горить 2-3 години). Але, враховуючи високі витрати на закупівлю воску для паливних брикетів, що в свою чергу значно підвищить ціну їх реалізації, підприємству було запропоновано замість воску застосовувати у вигляді композитів соломку, яка у підприємства є, оскільки воно спеціалізується на виробництві зернових культур. Якість тепловіддачі від таких брикетів не знизиться. Єдине, що вони трохи менше часу будуть горіти на відміну від брикетів, де у вигляді композиту використовується віск.

12. Для впровадження інвестиційного проєкту підприємству необхідні початкові інвестиції у розмірі 5 100 000 грн., які пропонується взяти в кредит під 25%. Життєвий цикл проєкту пропонується встановити на рівні 3-х років.

13. В процесі розрахунку поточних витрат на виробництво та реалізацію паливних брикетів з опалого листя було встановлено, що загальна сума витрат протягом чотирьох місяців на рік процесу їх виробництва складе 6 437 075,7 грн.

14. На підставі визначених індикаторів інвестиційного проєкту з виробництва паливних брикетів з опалого листя було встановлено, що впровадження зазначеного проєкту є доцільним, оскільки період його окупності складає 2,88 років, що не перевищує життєвого циклу проєкту.

Оцінка ризиків проекту за методом визначення зони виробничої стійкості засвідчила, що навіть при найгіршому ймовірному сценарії впровадження і реалізації проекту, тобто коли при незмінній ціні витрати на виробництво і реалізацію продукції підвищаться на 40%, підприємству для покриття усіх витрат необхідно буде виготовити та реалізувати 1277,13 тон паливних брикетів замість 726,17 тон, як було заплановано в інвестиційному проєкті, що на 52,7% менше від запланованого обсягу виробництва та реалізації продукції.

15. Аналіз показників економічної ефективності виробництва та реалізації паливних брикетів з опалого листя засвідчив, що їх виробництво та реалізація є економічно вигідним, оскільки критерій їх економічної ефективності складає 67,8%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2015. – 783 с.
2. Аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/11570718/ekonomika/analiz_finansovogo_stanu_pidpriyemstva
3. Аналіз сучасного стану альтернативної енергетики та рекомендації по екологізації паливно-енергетичного комплексу України [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/konf/2vze/zb_m/0069_zb_m_2_VZE.pdf
4. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с
5. Вартість брикетів в Дніпрі та області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.olx.ua/uk/dnepr/q-%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B5%D1%82%D1%8B/>
6. Вартість паливних брикетів у Дніпрі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://epicentrk.ua/ua/shop/dnepr/toplyvnye-brykety/>
7. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] /А. В. Гречко, А. С. Гречухін// Ефективна економіка. 2016. №1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf.
8. Гупало А. О. Визначення змісту понять: «ефект», «ефективність» та «результативність» / А.О. Гупало // V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Проблемы формирования новой экономики XXI века» (21-22 декабря 2012 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm

9. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

10. Запорожець О.І., Савченко В.Г., Карабцов Г.П. та ін. «Паливо з біомаси на основі опалого листя». Вісник НАУ. - №1. – 2010.

11. Клименко В. В., Кравченко В. І., Боков В. М., Гуцул В. І. Технологічні основи виготовлення біопалива з рослинних відходів та їх композитів: Монографія. /За ред. В.В. Клименка – Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. – 162 с.

12. Мінімальна зарплата в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>

13. Паливні брикети з опалого листя чи звалище у Великій Кохнівці - скільки влада змарнує [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pplus.in.ua/ekonomika/10084-palivn_briketi_z_opalogo_listya_chi_zvalische_u_velik_y_kohn_vts_sk_lki_vla_da_zmarnovu_rozrahunok_.html

14. Пілети і брикети з опалого листя [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bio.ukr.bio/ua/articles/10832/>

15. Практичний посібник з використання біомаси в якості палива у муніципальному секторі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2018/01/biofin.pdf>

16. Савицька О.М., Салабай В.О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7126>

17. Сорока М. Л. Оцінка впливу спалювання опалого листя на стан атмосферного повітря за фактором часу від початку горіння. Наукова весна 2019: матеріали всеукр. наук.-техн. конф. студ., асп. і мол. учених (Дніпро, 25-26 квітня 2019 року). Дніпро, 2019. Т. 10. С. 141-142.

18. Сорока М. Л., Зеленько Ю. В. Оцінка впливу несанкціонованого спалювання опалого листя на стан атмосферного повітря. Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту: матеріали 78 міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17-18 травня 2018 року). Дніпро, 2018. С. 256-258.
19. Створення нової технології одержання палива з біомаси на основі опалого листя [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/47143214.pdf>.
20. Тарифи на електроенергію [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/tariff/electric/prom/>
21. Тарифи на водопостачання та водовідведення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/tariff/water/>
22. Хвойні рослини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://floristics.info/ua/roslyny/khvojni.html>
23. Ціна воску в Дніпропетровській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://agro-ukraine.com.ua/trade/rgn-8/r-297/p-1/>
24. Череп А.В. Ефективність як економічна категорія / А.В. Череп // Ефективна економіка № 1, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1727>
25. Як доглядати за хвойними рослинами взимку? Препарати від хворіб хвої, мульчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sad-ogorod.in.ua/ua/stati/derevya-v-sadu/kak-uhazhivat-za-hvoynymi-rastenyami-zimoy-preparaty-ot-bolezney-hvoi-mulchirovanie-ua/>
26. Ціни на бензин, дизель, газ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://auto.ria.com/uk/toplivo/>
27. Ціна на стретч-плівку у Дніпрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dp.prom.ua/ua/Stretch-plenka>
28. Рац О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства» / О. М. Рац // Економічний простір: зб. наук. праць. – № 15. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – С. 275–285.

29. Ячменьова В. М. Ефективність управління діяльністю промислового підприємства та діагностика загроз: монографія / В. М. Ячменьова, М. В. Височина, О. Й. Сулима. – Сімферополь: ВД АРІАЛ, 2010. – 472 с.

30. Ященко О. І. Економічні та соціальні аспекти оцінки ефективності / О. І. Ященко, О. П. Романюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.6 – С. 237–238

31. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства споживчої кооперації України: монографія / А. В. Куценко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.